

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 5

ANDRA KAMMAREN

1970

3—6 februari

Debatter m. m.

Tisdagen den 3 februari

	Std.
Svar på interpellation av herr Bergman (s) ang. reglerna för statsbidrag till kommunala bostadstillägg	7
Interpellation av herr Elmstedt (cp) ang. domsagokansliernas lokalisering	8
Meddelande om enkla frågor av:	
fru Marklund (vpk) ang. täckandet av underskott på staten järnvägars busslinjer	9
herr Rosqvist (s) ang. åtgärder mot skadliga verkningar av utsläpp vid industriell hantering av kadmium	9

Onsdagen den 4 februari

Höjd mervärdeskatt på vissa varor	10
Ändring i uppbördsförordningen	18
Interpellationer av:	
herr Westberg i Ljusdal (fp) ang. mellanölets inverkan på nykterhetstillståndet	22
herr Börjesson i Falköping (cp) ang. nedbringande av kostnaderna för anlåtande av rättshjälp	24
Meddelande om enkel fråga av herr Nilsson i Bästekille (m) ang. åtgärderna mot päronpest	25

Torsdagen den 5 februari

Svar på frågor av:	
herr Nilsson i Bästekille (m) ang. åtgärder mot erosions-skador vid Löderups strandbad	25

	Sid.
herr Wiklund i Härnösand (s) ang. byggnadsplaneringen av anstalter inom kriminalvårdens norra region	26
herr Zetterström (s) ang. principerna för val av förläggningssort för atomkraftstation	28
herr Clarkson (m) ang. förbättring av räddningstjänst och säkerhetsanordningar vid flygplatser	29
herr Wennerfors (m) ang. förändringar i lotsorganisationen	30
herr Nilsson i Bästekille (m) ang. åtgärder mot snöhinder för tågtrafiken i Österlen	32
herr Eriksson i Bäckmora (cp) ang. åtgärder för att förhindra indragning av bussturer i vissa landsortskommuner	33
fru Marklund (vpk) ang. täckandet av underskott på statens järnvägars busslinjer	35
Svar på interpellation av herr Johansson i Skärstad (cp) ang. informationen om den relativa betygsskalans tillämpning	36
Interpellationer av:	
herr Clarkson (m) ang. principerna för godkännande av sjukhusavdelning som medicinsk klinik	41
fru Eriksson i Stockholm (s) ang. åtgärder för att förkorta väntetiden vid rättspsykiatrisk undersökning	42
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Persson i Heden (cp) ang. tidpunkten för framläggande av skogspolitiska utredningens betänkande	43
herr Wachtmeister (m) ang. utnyttjandet av minderåriga i utrikespolitisk agitation	43
herr Enskog (fp) ang. deklarationsblanketternas utformning	43
herr Hansson i Skegrie (cp) ang. offentliggörande av remissyttranden över kapitalskatteberedningens betänkande	43
herr Clarkson (m) ang. lagstiftning mot ekonomiskt förtal	43

Fredagen den 6 februari

Interpellation av herr Hedlund (cp) ang. en plan för åtgärder mot den ökade brottsligheten	43
--	----

Samtliga avgjorda ärenden**Onsdagen den 4 februari**

Sid.

<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 1, ang. förordning om höjd mer- värdeskatt på vissa varor	10
— nr 2, ang. ändring i förordningen om tobaksskatt, m. m.	18
— nr 3, ang. lag om ändring i uppbördsförordningen	18

Tisdagen den 3 februari

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollen för den 21, den 22 och den 23 nästlidne januari.

§ 2

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till utrikesutskottet motionerna nr 488—490;

till konstitutionsutskottet motionerna nr 491—494; och

till statsutskottet motionerna nr 495—524.

Vid föredragning av den å bordet vilande motionen nr 525, om ändrade grunder för statsbidragen till de politiska partierna, hänvisades motionen, såvitt avsåg grunderna för bidrag till politiska partier, till konstitutionsutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Härefter föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionerna nr 526—563;

till bevillningsutskottet motionerna nr 564—572;

till bankoutskottet motionerna nr 573—576;

till lagutskott motionerna nr 577—601;

till jordbruksutskottet motionerna nr 602—612;

till allmänna beredningsutskottet motionerna nr 613—617;

till bevillningsutskottet motionen nr 618;

till allmänna beredningsutskottet motionerna nr 619 och 620;

till utrikesutskottet motionen nr 624;

till statsutskottet motionen nr 625; till utrikesutskottet motionerna nr 626 och 627; samt

till konstitutionsutskottet motionerna nr 628—638.

Vid föredragning av den å bordet vilande motionen nr 639, angående konsumentupplysningen, hänvisades motionen, såvitt avsåg förbud mot alkohol- och tobaksreklam, till konstitutionsutskottet, såvitt gällde köplagen till lagutskott och i övrigt till statsutskottet.

Vidare föredrogs var efter annan och hänvisades till konstitutionsutskottet de å bordet vilande motionerna nr 640—642.

Vid föredragning av den å bordet vilande motionen nr 643, om sänkning av rösträtts- och myndighetsåldern, hänvisades motionen, såvitt avsåg röst-rättsåldern, till konstitutionsutskottet och i vad gällde myndighetsåldern till lagutskott.

Härefter föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till konstitutionsutskottet motionerna nr 644 och 645;

till statsutskottet motionerna nr 646—693;

till allmänna beredningsutskottet motionen nr 694;

till statsutskottet motionerna nr 695—711;

till allmänna beredningsutskottet motionen nr 712;

till statsutskottet motionerna nr 713—722;

till allmänna beredningsutskottet motionen nr 723; samt

till statsutskottet motionerna nr 724—739.

Vid föredragning av den å bordet vilande motionen nr 740, om ändrade grunder för det statliga partistödet, hänvisades motionen, såvitt avsåg grunderna för bidrag till politiska partier, till konstitutionsutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Vidare föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionerna nr 741—763;

till konstitutionsutskottet motionen nr 764;

till statsutskottet motionerna nr 765—805;

till allmänna beredningsutskottet motionen nr 806; och

till statsutskottet motionerna nr 807—834.

Vid föredragning av den å bordet vilande motionen nr 835, angående trafikpolitiken, hänvisades motionen, såvitt avsåg beskattningen av bilismen, till bevillningsutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Härefter föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionerna nr 836—857;

till allmänna beredningsutskottet motionen nr 858; och

till statsutskottet motionerna nr 859—870.

Vid föredragning av den å bordet vilande motionen nr 871, om en översyn av reglerna för hustru- och bostadstillägg, m. m., hänvisades motionen, såvitt avsåg kostnadsfördelningen mellan stat och kommun, till statsutskottet och i övrigt till lagutskottet.

Vidare föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionerna nr 872—897; och

till bevillningsutskottet motionerna nr 898—905.

Vid föredragning av den å bordet vilande motionen nr 906, om översyn av lagen om tillsyn över stiftelser, m. m., hänvisades motionen, såvitt avsåg tillsyn över stiftelser, till lagutskottet, såvitt gällde skattefrihet för stiftelser, till bevillningsutskottet och i övrigt till bankoutskottet.

Härefter föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet motionerna nr 907—937; och

till bankoutskottet motionerna nr 938—940.

Vid föredragning av den å bordet vilande motionen nr 941, angående ledamotsantalet i riksdagens besvärsnämnd, m. m., hänvisades motionen, såvitt avsåg ändring i riksdagsstadgan, till konstitutionsutskottet och i övrigt till bankoutskottet.

Vidare föredrogs var efter annan och hänvisades till bankoutskottet de å bordet vilande motionerna nr 942—952.

Vid föredragning av den å bordet vilande motionen nr 953, om åtgärder för att fördjupa företagsdemokratien, m. m., hänvisades motionen, såvitt avsåg forskning rörande arbetsplatsmiljön, till allmänna beredningsutskottet och i övrigt till bankoutskottet.

Härefter föredrogs var efter annan och hänvisades till bankoutskottet de å bordet vilande motionerna nr 954—965.

Vid föredragning av den å bordet vilande motionen nr 966, angående sammansättningen av riksdagens förvaltningskontors styrelse, m. m., hänvisades motionen, såvitt avsåg ändring i riksdagsstadgan, till konstitutionsutskottet och i övrigt till bankoutskottet.

Vidare föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till bankoutskottet motionerna nr 967 och 968;

till konstitutionsutskottet motionen nr 969;

till bankoutskottet motionerna nr 970—972; och

till lagutskott motionerna nr 973—985.

Vid föredragning av den å bordet vilande motionen nr 986, om värdesäkring av trafiklivräntor, m. m., hänvisades motionen, såvitt avsåg trafiklivränta åt Thorild Oldenburg, till statsutskottet och i övrigt till lagutskott.

Härefter föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till lagutskott motionerna nr 987—1072;

till allmänna beredningsutskottet motionen nr 1073;

till jordbruksutskottet motionerna nr 1074—1106; och

till allmänna beredningsutskottet motionerna nr 1107—1143.

Vid föredragning av den å bordet vilande motionen nr 1144, om lagstiftning mot könsdiskriminering på arbetsmarknaden, hänvisades motionen, såvitt avsåg införande av förbud mot könsdiskriminering i anslutning till lagstiftning om förbud mot rasdiskriminering, till lagutskott och i övrigt till allmänna beredningsutskottet.

Slutligen föredrogs var efter annan och hänvisades till allmänna beredningsutskottet de å bordet vilande motionerna nr 1145—1152.

§ 3

Föredrogs den av herr *Werner* (m) vid kammarens sammanträde den 28 nästlidne januari på förmiddagen gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till statsrådet fru Myrdal angående komplettering av 1968 års beredning om stat och kyrka, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

2* — *Andra kammarens protokoll 1970. Nr 5*

§ 4

Svar på interpellation ang. reglerna för statsbidrag till kommunala bostadstillägg

Ordet lämnades på begäran till

Statsrådet fru *ODHNOFF*, som yttrade:

Herr talman! Herr Bergman har frågat mig om nu gällande regler kan anses medge att statsbidrag beräknas för kommuns kostnad för bostadstillägg till barnfamiljer även om den hänför sig till en hyreshöjning som inträffat efter den 1 oktober året före bidragsåret.

I sina anvisningar till kungörelsen 1968: 426 om statsbidrag till kommunala bostadstillägg till barnfamiljer har bostadsstyrelsen angett att den hyra eller årsavgift, som gäller den 1 oktober året före det kalenderår som tillägget avser, skall anses som bostadskostnad. Vid nyinflyttning skall gälla den hyra eller årsavgift som gäller när tillägget börjar utgå.

Syftet med anknytningen till den angivna tidpunkten har varit att anvisa en enkel regel när det gäller att fastställa bostadskostnaden. De flesta av de bidrag som avser ett visst kalenderår beviljas nämligen under oktober månad föregående år, då man oftast ännu inte känner till eventuella ändringar av bostadskostnaden för bidragsåret.

Bostadsstyrelsens anvisningar på denna punkt har skapat oklarhet när det gäller rätten till statsbidrag i de fall kommun under bidragsåret höjer ett kommunalt bostadstillägg på grund av ökad bostadskostnad. Bostadsstyrelsen har därför nyligen i en cirkulärskrivelse till länsbostadsnämnderna och förmedlingsorganen meddelat nya anvisningar, varav klart framgår att statsbidrag kommer att utgå när kommun anpassar ett kommunalt bostadstillägg till ökad bostadskostnad under bidragsåret. Det ankommer sedan på kommunerna själva att besluta i vad mån sådan omprövning av bostadstilläggen skall ske.

Interpellation ang. domsagokansliernas lokalisering

Vidare anförde

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet fru Odhnoff för svaret. Såvitt jag förstår tillgodoser det helt de önskemål som låg bakom min interpellation. Låt mig då få göra en liten reflexion i anslutning till frågan.

När vi genomförde det nya bostadstillsägget, innebar det en förändring i administrationen. Förr gick tillsägget direkt till fastighetsägarna, men nu går det till de enskilda betalningssvaga för att stärka deras betalningskraft. Att utge individuella bidrag till så många människor måste innebära administrativa rutiner som det kan vara besvärligt att hantera. Man strävar då efter att få administrationskostnaderna så låga som möjligt.

Hos myndigheterna finns det emellertid en benägenhet att mäta kostnaderna på ett felaktigt sätt. Man riktar uppmärksamheten på de belopp som skall ändras och säger att detta kanske bara rör sig om 10, 20 kronor eller om så och så stora belopp. Själva ändringen kostar däremot mycket pengar därför att rutinerna vid ändringsförfarandet är låsta. I sådana fall ställer man de två beloppen emot varandra men glömmer då att det rör sig om kronor med helt skilda funktioner.

Om vi nu genomför en reform som förefaller att vara stel men i fråga om vilken vi vill få till stånd en effektiv administration, måste vi göra extra ansträngningar. Vi måste i fråga om människor som kommer att befinna sig i låt mig kalla det mot rutinerna avvikande situationer — det är ett sådant fall som jag interPELLERAT om — påta oss stora kostnader. Jag gör alltså inte denna reflexion med anledning av det svar jag fått, eftersom detta, såvitt jag förstår, är helt samstämmigt med mitt eget sätt att värdera dessa saker, utan jag gör det rent allmänt. När man diskuterar sådana här saker med myndighetspersoner eller administratörer tror jag att man

lätt tänker fel — man tänker alltså inte socialt.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Interpellation ang. domsagokansliernas lokalisering

Ordet lämnades på begäran till

Herr ELMSTEDT (cp), som yttrade:

Herr talman! I maj 1969 behandlades i riksdagen Kungl. Maj:ts proposition angående de allmänna underrätternas organisation m. m. I denna fråga ingick också förändringar av domkretsindelningen. I propositionen föreslogs som minsta underlag kretsar med tre domare med visst undantag. Förslaget möttes av stark opposition ute i landet, och i ett flertal motioner framfördes krav att även kretsar med underlag för två och i vissa fall en domare skulle bibehållas.

Riksdagens beslut blev också att domsagokansli i centralort så långt möjligt bör bibehållas och att efter utredning i varje fråga som gäller ändrad indelning Kungl. Maj:t noga överväger att utnyttja de möjligheter som finns att bevara även domstolar med endast två domare. Vidare framhölls i beslutet att domkrets med endast en domare på samma grunder skulle kunna bibehållas.

Efter riksdagens beslut har enligt uppgifter redan beslut om indragningar fattats, vilket uppmärksammats också på orter som inte är direkt aktuella i sammanhanget.

Även om man borde, med hänsyn till riksdagsbeslutet, kunna känna en tämligen stor säkerhet att få behålla domsagokanslierna i de centralorter där sådant finns, är det ändå inte på det sättet. En påtaglig oro finns bland kommunalmän på många håll i landet. Att inte med bestämdhet veta om en så viktig funktion som ett domsagokansli utgör skall finnas kvar eller ej försvårar i hög grad den kommunala planeringen. Inte

minst viktigt är detta i en tid då kom-
munsammanläggningar pågår. Ett utta-
lande från ansvarigt håll i en så pass
central fråga skulle säkerligen vara till
stort gagn.

Med hänvisning till vad som anförts
anhåller jag om kammarens tillstånd att
till statsrådet och chefen för justitiede-
partementet få ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd redovisa rege-
ringens syn på frågan om underrätter-
nas organisation i vad avser domsago-
kansliernas lokalisering?

Denna anhållan bordlades.

§ 6

Till bordläggning anmäldes bevill-
ningsutskottets betänkanden:

nr 1, med anledning av Kungl. Maj:ts
proposition med förslag till förordning
om höjd mervärdeskatt på vissa varor
jänte motioner,

nr 2, med anledning av Kungl. Maj:ts
proposition med förslag till förordning
om ändring i förordningen (1961:394)
om tobaksskatt, m. m. jänte motion, och

nr 3, med anledning av Kungl. Maj:ts
proposition med förslag till lag om
ändring i uppbördsförordningen (1953:
272) jänte motioner.

§ 7

Tillkännagavs, att följande Kungl.
Maj:ts skrivelse och proposition över-
lämnats till kammaren:

nr 3, med redogörelse för behand-
lingen hos Kungl. Maj:t av riksdagens
skrivelser, och

nr 17, med förslag till stadga om en-
skilda vårdhem m. m.

Nämnda skrivelse och proposition
bordlades.

§ 8

Anmäldes motionen nr 1153, av herr
Nordstrandh och fru *Sundberg*, i an-
ledning av Kungl. Maj:ts proposition
nr 4, angående huvudmannskapet för
mellanskolan.

Denna motion bordlades.

§ 9

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen till-
stälts två enkla frågor, nämligen av:

fru *Marklund* (vpk), till herr statsrå-
det och chefen för kommunikationsde-
partementet angående täckandet av un-
derskott på statens järnvägars busslin-
jer, och

herr *Rosqvist* (s), till herr statsrådet
och chefen för jordbruksdepartementet
angående åtgärder mot skadliga verk-
ningar av utsläpp vid industriell han-
tering av kadmium.

§ 10

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 16.10.

In fidem
Sune K. Johansson

Onsdagen den 4 februari

Kl. 10.00

§ 1

Justerades protokollet för den 27 nästlidne januari.

§ 2

Föredrogs och lades till handlingarna Kungl. Maj:ts å bordet vilande skrivelse nr 3, med redogörelse för behandlingen hos Kungl. Maj:t av riksdagens skrivelser.

§ 3

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 17, med förslag till stadga om enskilda vårdhem m. m.

§ 4

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den å bordet vilande motionen nr 1153.

§ 5

Höjd mervärdeskatt på vissa varor

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 1, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om höjd mervärdeskatt på vissa varor jämte motioner.

I propositionen nr 7 hade Kungl. Maj:t under återopande av utdrag ur statsrådsprotokollet över finansärenden för den 2 januari 1970 föreslagit riksdagen att anta vid propositionen fogat förslag till förordning om höjd mervärdeskatt på vissa varor.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande.

Såsom aviserats i statsverkspropositionen är avsikten att förslag skall läggas fram om höjning av mervärdeskatten till 14 % vid årsskiftet 1970/71. För att motverka den köprush som därigenom kan befaras under år 1970 främst beträffande kapitalvaror föreslås i denna proposition, att skattehöjningen i fråga om vissa sådana varor skall genomföras redan den 1 februari 1970.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande motioner:

1. motionerna I: 439 av herr *Ottosson* och II: 485 av fröken *Ljungberg*;

2. motionerna I: 440 av herr *Schött m. fl.* samt II: 486 av herr *Regnéll* och fru *Sundberg* med yrkande

att riksdagen måtte anta propositionen med den ändringen att punkt 5 i den föreslagna förordningen utginge;

3. motionerna I: 441 av herr *Werner* och II: 484 av herr *Hermansson m. fl.* med yrkande

att riksdagen måtte avslå propositionen;

4. motionerna I: 530 av herr *Brun-din m. fl.* och II: 621 av herr *Ericsson* i Ätvidaberg *m. fl.*;

5. motionerna I: 531 av herr *Stefansson m. fl.* och II: 623 av herr *Löfgren m. fl.*; samt

6. motionerna I: 532 av herr *Stefansson m. fl.* och II: 622 av herr *Löfgren m. fl.*

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 7 och med bifall till motionerna I: 440 och II: 486 samt med avslag på följande motioner, nämligen

1) I: 439 och II: 485

- 2) I: 441 och II: 484
 3) I: 530 och II: 621
 4) I: 531 och II: 623
 5) I: 532 och II: 622,
 anta det vid propositionen fogade

(Kungl. Maj:ts förslag)

Höjd mervärdeskatt på vissa varor
 förslaget till förordning om höjd mervärdeskatt på vissa varor med den ändringen att förordningen erhöles följande såsom *utskottets förslag* betecknade lydelse:

(Utskottets förslag)

Förordning

om höjd mervärdeskatt på vissa varor

Härigenom förordnas — — — — — per tråd.

5. *diskmaskin, frysskåp, frysbox, kylskåp, svalskåp, elektrisk tvättmaskin och elektrisk torkcentrifug samt elektrisk spis av golvmotell och annan elektrisk spis som är utrustad med ugn.*

Denna förordning träder i kraft den 1 februari 1970.

Denna förordning träder i kraft den 9 februari 1970.

Sedan kammarerna på framställd proposition bifallit utskottets hemställan att ärendet måtte företagas till avgörande efter endast en bordläggning, föredrogs utskottets i övrigt gjorda hemställan; och yttrade därvid:

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Det kan knappast anses tillfredsställande att riksdagen på detta sätt måste fatta beslut i en del fråga i det väntade stora skatteförslaget. Regeringen borde redan vid riksdagens början ha presenterat det förslag till ändring av den direkta skatten, som man har för avsikt att framlägga. Trots den långa tid som stått till förfogande har regeringen inte kunnat åstadkomma ett utarbetat förslag och än mindre ett förslag som varit ute på remiss i vanlig ordning. Detta är särskilt otillfredsställande för oppositionen, men inte heller för näringslivet och arbetsmarknaden är det på sin plats att detta förslag låter vänta på sig så länge. Riksdagen kommer antagligen att få mycket snäv tid för behandlingen. Under alla förhållanden måste oppositionen allvarligt

protestera, om regeringen skulle visa den nonchalansen att motionstiden kommer att sammanfalla med påskferierna, vilket var fallet för ett flertal stora propositioner förra året.

Regeringen borde rimligtvis först ha utarbetat ett förslag till förändring av den direkta skatten och sedan fastställt den uttagsprocent som skulle gälla för mervärdeskatten. I stället har man gått den andra vägen och först fastställt en viss uttagsprocent för mervärdeskatten, och nu synes man alltjämt i finansdepartementet fundera över hur förslaget till ändring av den direkta skatten skall se ut. Enligt mitt förmenande är detta helt felaktigt. Vi kan inte nu säga, om en höjning med 4 procent är den riktiga eller inte, och vi måste därför reservera oss på den punkten. Av ett uttalande i Nässjö i söndags vill det också synas som om finansministern överväger att av helt andra orsaker än ändringen av den direkta skatten höja mervärdeskatten ytterligare. Jag vill nu fråga om finansministern menar att så skall ske och hur stor den höjningen i så fall blir.

Höjd mervärdeskatt på vissa varor

Naturligtvis kan det finnas motiv för att redan i förväg höja mervärdeskatten för vissa kapitalvaror, med tanke på den hamstring som annars kan befaras fram till den 1 januari 1971, då den allmänna höjningen skall träda i kraft. Den metod som man nu tillgriper, innebärande olika skatteuttag på olika varor, är emellertid ett allvarligt steg. När mervärdeskatten infördes var vi väl alla överens om att man borde vara försiktig med sådana undantag. Det är särskilt farligt att börja laborera med olika procentsatser eftersom ett sådant förfarande ganska lätt kan breda ut sig, vilket kan få allvarliga politiska följder. Vidare medför det mycket extraarbete för den part som skall sköta uppbörderna, nämligen näringslivet, att tillämpa olika procentsiffror för olika varor.

Vi har inom moderata samlingspartiet funnit det något egendomligt att man nu vill höja beskattningen inom hela hushållsmaskinsavsnittet. Av denna anledning har vi väckt en motion med förslag om att hushållsmaskinerna borde undantagas och således inte träffas av höjningen. Många skäl talar för en sådan åtgärd. För det första kan det inte röra sig om några stora summor. För det andra är det synnerligen olyckligt med en beskattning som har olika höjd för olika varor. För det tredje är det nog inte så lätt vare sig för finansministern eller för någon annan regeringsledamot att övertyga husmödrarna om att hushållsmaskinerna skulle kunna betraktas såsom umbärliga i dagens samhälle. Ännu mindre gäller detta uppfattningen att dessa skulle anses som lyxvaror.

Sedan ett enhälligt bevillningsutskott ändrat propositionens förslag i enlighet med vad vi önskat i vår motion har emellertid många av dessa olägenheter bortfallit. När mervärdeskatten infördes var den allmänna uppfattningen — såsom jag redan sagt — att likformighet i skatteuttaget skulle eftersträvas. Jag

tror att också finansministern instämmer i denna bedömning. Härigenom skulle man undvika både snedvridningar i prisbildningen och merarbete för dem som skall administrera systemet och som även är de skattskyldiga, d. v. s. de inom näringslivet verksamma.

Ett medtagande av hushållsmaskinsavsnittet i denna omgång skulle verkligen ha åstadkommit ett mycket stort merarbete för de olika företagen. Genom att kontantmetoden i stor utsträckning är den redovisningsform som används skulle det för handeln ha varit nödvändigt att gå igenom en mängd fakturor som inte hade hunnit betalas före ikraftträdandet av skattehöjningen och göra efterdebiteringar. Visserligen kvarstår dessa nackdelar för de avsnitt som kommer att beröras av skattehöjningen, men punkten 5, hushållsmaskiner, avser just varor som i stor utsträckning säljs av företag med blandat varusortiment och som därigenom förorsakar extra besvär vid övergång till en högre skatt. Därför har vi från moderata samlingspartiet accepterat en kompromiss som innebär, att vi avstår från att ställa yrkanden om bifall till de motioner vilka avser övergångsbestämmelserna. Dessa yrkanden har i stor utsträckning tillgodosetts genom att moderata samlingspartiets motion om undantagande av hushållsmaskiner från skattehöjningen tillstyrkts av utskottet.

Vi är glada över att ha fått igenom åtminstone detta krav i en riksdag, som så kraftigt domineras av en socialdemokratisk majoritet. Jag vill gärna, herr talman, ge uttryck åt min uppskattning av att bevillningsutskottet i dess helhet tagit så stor hänsyn till de sakliga motiveringar som vi framfört i vår motion.

Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Vi behandlar här ett

förslag från regeringen om höjning av mervärdeskatten på vissa varor från 10 till 14 procent att gälla så snart beslut hinner verkställas. Riksdagen kommer senare, uppger regeringen, att ställas inför förslag om en allmän höjning av mervärdeskatten. Höjningen har motiverats med att man på denna väg vill få fram medel för att sänka den direkta inkomstskatten.

Vårt parti har länge rest kravet — både utanför och i riksdagen — om en mera rättvis fördelning av skattebördorna, om en demokratisk skattepolitik. Skattebördorna är för tunga på låga och medelstora inkomster. En skattereform är ett nödvändigt led i en politik för förbättring av låginkomsttagarnas ställning.

Vi anser emellertid inte att en höjning av mervärdeskatten är en bra metod för att åstadkomma denna nödvändiga omfördelning av skattebördorna. Priserna kommer att stiga i betydande grad, och liksom alla indirekta skatter drabbar mervärdeskatten hårdast grupperna med låga inkomster. Även om man ger kompensationer, som i första ögonblicket upphäver verkningarna av prisstegringen för bestämda grupper, är det stor sannolikhet för att effekten på något längre sikt blir ökade sammanlagda skattebördor för dem man påstod sig vilja hjälpa.

Det finns också möjlighet att skapa utrymme för den nödvändiga sänkningen av de direkta skatterna för lägre och medelstora inkomsttagare genom andra åtgärder än en höjning av mervärdeskatten. Sådana åtgärder är bl. a.: Höjd bolagsskatt. Skärpta avskrivningsregler i företagsbeskattningen. Större skatteskärpning för stora förmögenheter och arv än som föreslagits av kapitalskatteberedningen. Slopande av nuvarande tak för folkpensionsavgiften. Skärpt beskattning av vinster på aktie- och markspekulation. Slopande av skattefriheten för stiftelser. Begränsning av avdragsrätten för reklamutgifter.

Höjd mervärdeskatt på vissa varor

Vissa av dessa åtgärder har vår riksdagsgrupp redan i motioner underställt riksdagens prövning. I andra delar återkommer vi i samband med behandlingen av den proposition som väntas i mars. Det ligger i sakens natur att ett genomförande av de åtgärder vi föreslår möjliggör en större sänkning netto av den direkta skatten för lägre och medelstora inkomster än den metod som regeringen förordar.

Vi är självfallet inte motståndare till åtgärder som beskär möjligheterna att genom inköp i förtid undgå en höjning av mervärdeskatten. Men frågan om en sådan höjning måste ses i sitt sammanhang och som en del av hela den höjning regeringen vill genomföra, och det är till den saken vi här måste ta ställning. Vår grupp har därför yrkat avslag på propositionen 7.

Bevillningsutskottet noterar vårt avslagsyrkande. Utskottet avstyrker motionen med hänvisning till att »alla partier utom det som motionärerna företräder» är överens om att mervärdeskatten skall höjas. Detta sätt att argumentera — om man nu får missbruka ordet och använda det om bevillningsutskottets skrivning — öppnar oanade möjligheter för rationalisering av utskottsutlåtandena och av utskottens arbete. Eftersom det här i riksdagen under innevarande år finns majoritet i bägge kamrarna för ett parti kan man, om övriga utskott vill följa bevillningsutskottet i spåren, inskränka sig till att i utlåtandena fortsättningsvis påpeka detta. Saken är sedan klar. Motiveringar i sakfrågorna och dylikt skrymmande gods kan man helt avstå från.

Låt mig allvarligt säga att jag anser bevillningsutskottets sätt att behandla våra motioner vara skrämmande. Det ligger emellertid kanske helt i linje med regeringens metod att lägga fram sitt skatteprogram. Man begär riksdagens godkännande av en viss del av detta program — den som innebär vissa skattehöjningar — innan hela programmet

Höjd mervärdeskatt på vissa varor

ens förelagts riksdagen. Detta blir en parodi på grundlagens bestämmelser om riksdagens beskattningsrätt.

Nu har vi till på köpet fått höra att finansministern inte vet hur stor höjningen av mervärdeskatten som han tänker föreslå. Det kan bli mera än de 4 procent som i dag skall beslutas för vissa varugrupper. Riksdagen skall alltså i dag fatta ett beslut i blindo.

Det bör också noteras att medan höjningen av mervärdeskatten hittills har motiverats med behovet att skaffa medel till en sänkning av den direkta skatten, så talar finansministern nu om att höja mervärdeskatten för att, som det heter, begränsa inkomststegringen. I klartext betyder det att regeringen vill höja mervärdeskatten ytterligare för att söka förhindra för vissa arbetsgrupper att förbättra sin ställning genom aktiv lönekamp.

De borgerliga partierna har förklarat att de inte helt gillar vad som framskymtat om förändringarna i den direkta beskattningen. Men mot höjningen av mervärdeskatten har de i princip inga invändningar att göra. Efter den lilla justering som nu företagits är utskottets borgerliga och socialdemokrater helt eniga. Hur kan det komma sig att de borgerliga partierna sålunda accepterar höjningen av mervärdeskatten? De för ett fasligt oväsen i pressen mot regeringens skattereform, men här i riksdagen visar det sig att det i bevillningsutskottet råder enighet mellan borgerliga och socialdemokrater, och detta kommer troligen också att vara fallet när riksdagen går till beslut. Såvitt jag förstår ligger den grundläggande orsaken till att de borgerliga inte opponerar sig på den här punkten däri, att höjningen av mervärdeskatten är borgerlig politik. Därför sväljer man den förolämpning mot allmänheten och mot de övriga partierna som regeringens metoder när det gäller att lägga förslag i skattefrågan innebär.

Herr talman! Jag yrkar avslag på

propositionen 7 i enlighet med vad som föreslås i motionerna I: 441 och II: 484.

Herr ÅKERLIND (m):

Herr talman! Det svenska folket har under flera veckor fått sig till livs antydningar om vad regeringens nya skatteförslag kommer att innebära för olika samhällsgrupper. En sak har bestämt klargjorts från finansministerns sida, nämligen att de större inkomsttagarna skall få högre skatter än för närvarande. Finansministern har också sagt att låginkomsttagare skall få lägre skatter.

Mot den bakgrunden kan konstateras att när riksdagen nu skall behandla finansministerns första skattehöjningspropositioner så innebär dessa att just de lägre och medelstora inkomsttagarna kommer att drabbas. Svenska folket har sedan några veckor vetat om att det skall bli höjd skatt på bl. a. bilar, båtar och TV-apparater fr. o. m. februari månad. Därför har åtskilliga människor som ändå under året har tänkt köpa sådana saker passat på att göra det innan den höjda skatten trätt i kraft. De som haft gott om pengar har kunnat köpa kontant och därmed sluppit undan skattehöjningen, medan de som inte haft så gott om pengar har måst köpa på avbetalning. Genom att avbetalningsköpen inberäknas kommer de att drabbas av momshöjning på hela den summa som de inte haft råd att betala genast. Förutsättningen för detta är att den affär de handlat hos redovisar enligt kontantprincipen. De som bor på sådana orter där flera försäljare finns har först kunnat ringa runt till dessa och fråga efter vilken princip man kommer att redovisa, för att undgå att drabbas av höjd moms på avbetalningssumman. För den som bor på mindre orter har ofta inte en sådan valfrihet funnits. Den momshöjning på kapitalvaror som skall träda i kraft i februari i år kommer därför jämfört med den momshöjning som troligen föreslås träda i kraft 1 januari 1971, fram-

för allt att drabba de lägre inkomstagarna och då särskilt dem som bor på mindre orter. Den drabbar också dem som behöver bil för resor till och från sitt arbete — främst arbetare och tjänstemän — på alla de orter där de allmänna kommunikationerna dras in. Många av dem har kanske tänkt sig att byta bil i år. De som har det gott ställt har kunnat göra det nu, betalat kontant och därmed sluppit den höjda skatten, medan de som inte har det så gott ställt och måste köpa bilen på avbetalning drabbas av skattehöjningen.

Detsamma är förhållandet för skärgårdsbefolkningen, som är beroende av sina båtar för att komma till fastlandet. De som är välbeställda har kunnat köpa en ny båt och betala den kontant, men det är inte så många bland skärgårdsbefolkningen som har det så gott ställt, utan de flesta måste köpa på avbetalning och drabbas då av skattehöjningen, om de har handlat hos ett företag som redovisar efter kontantprincipen.

Mot bakgrunden av vad finansministern tidigare sagt är jag en smula förvånad över att skattehöjningen skall drabba just dessa tre grupper: de lågavlönade, arbetare och tjänstemän som behöver sina bilar för arbetets skull och skärgårdsbefolkningen som behöver sina båtar. Det skall bli intressant att få reda på hur finansministern och regeringen ämnar kompensera dessa grupper — eller skall de inte kompenseras?

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Som herr Magnusson i Borås redan har framhållit är utskottets betänkande enhälligt. Man har varit helt ense om att den föreslagna skattehöjningen behövs för att man skall kunna åstadkomma den omfördelning av skatten från direkt till indirekt som har diskuterats. Alla utom kommunisterna är med på den linjen.

Kommunisterna har ju betydligt lättare att skaffa fram pengar på annat sätt än vi i övriga partier. I deras motionspar finns det sju punkter. En del av dessa är väl redan diskonterade av regeringen i det kommande skattepaketet, men det mesta är något orealistiskt och kan inte accepteras av övriga partier. Vi har alltså inte möjlighet att på samma enkla vis som kommunisterna klara denna fråga, utan måste söka oss fram på den väg som nu är aktuell.

För herr Magnusson i Borås vill jag påpeka att avsikten med en höjning redan nu är att söka förhindra hamstring av dyrare kapitalvaror. Pengarna behövs ju också; i remissdebatten framfördes inte så litet av kritik mot att budgeten skulle vara för svag. Jag vill tillägga att tidigare erfarenheter också talar för detta tillvägagångssätt.

Man är således enig inom utskottet. Vad man har diskuterat är övergångsbestämmelserna; propositionen innehåller ju inga sådana. Det enhälliga betänkande som nu presenteras är — som herr Magnusson i Borås sade — resultatet av en kompromiss. Utskottet föreslår att punkten 5 i förordningen utgår. Den berör kapitalvaror som är att betrakta som hushållsartiklar, och vi menar att en skattehöjning på dessa redan nu skulle drabba de lägre inkomstagarna. Detta bör herr Åkerlind lägga märke till. Han tycks totalt ha missförstått hela frågan och även sina partivänner när han inte har insett att utskottet med det förslag som lagts fram i betänkandet har försökt tillvarata de lägre inkomstagarnas intressen. Herr Åkerlinds eget parti kämpar för övrigt för en omläggning till indirekt skatt i syfte att åstadkomma en sänkning av den direkta skatten. Men jag förstår att dessa saker ligger helt utanför herr Åkerlinds vyer.

De lägre inkomstagarna, som är i stort behov av hushållsmaskiner, kan ofta inte köpa sådana kontant utan tvingas göra det på avbetalning. En höjd skatt på redan inköpta hushålls-

Höjd mervärdeskatt på vissa varor

maskiner skulle, menar vi, kännbart drabba många skattskyldiga och även medföra svårigheter för dem som skall tillämpa bestämmelserna. Genom utskottets förslag slipper en stor del av de skattskyldiga höjd skatt medan förlusten för statskassan ändå blir relativt ringa. Därtill kommer att förfarandet förenklas för åtskilliga skattskyldiga.

Sveriges järnhandlareförbund har i skrivelse till utskottet påtalat en viss snedvridning i konkurrensförhållandet till järnhandelsnackdel på grund av att elinstallatörer som monterar in elektriska hushållsapparater för närvarande betalar en skatt på 6 procent medan monteringskostnaden uppgår till 20 procent av den totala entreprenadkostnaden. Järnhandlarna däremot måste ta ut hela skatten även om de sedan har rätt att göra avdrag för ingående mervärdeskatt i sin egen deklaration. Denna olägenhet skulle, om skatten åter höjes, enligt järnhandlarna medföra en ytterligare snedvridning av konkurrensen. Sveriges grossistförbund har påtalat att dess medlemmar enligt propositionen skulle bli tvingade att utfärda särskilda tilläggsfakturor på mervärdeskatten eller på annat sätt åsamkas ett besvärande dubbelarbete.

Då hushållsvarorna nu bortfaller enligt utskottets förslag tillgodoses såväl Järnhandlareförbundets som Grossistförbundets önskemål. Vad däremot beträffar kravet från Järnhandlareförbundet att helt eliminera tidigare rådande missförhållanden i fråga om konkurrensen — så anser vi att det problemet inte kan lösas nu; det tillhör de skattetekniska frågor som skall tas upp i samband med den allmänna höjningen av momsen.

Utskottet finner det angeläget att bestämmelserna träder i kraft snarast möjligt men har inte kunnat lägga fram ett förslag så tidigt att detta kan ske den 1 februari. Vi föreslår därför att bestämmelserna träder i kraft den 9 februari.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr HERMANSSON (vpk) kort gemmäle:

Herr talman! Bevillningsutskottets talesman hade nu något mer att anföra än vad utskottet gjort i sitt utlåtande, där man nöjt sig med att avstyrka vår motion under den motiveringen att de övriga fyra partierna i riksdagen gillar en höjning av mervärdeskatten. Herr Brandt sade att våra förslag var realistiska och därför inte kunde diskuteras.

Jag vill fråga herr Brandt: Vad är det för orealistiskt i att kräva exempelvis en höjning av bolagsskatten från 40 till 50 procent? Jag tror att det skulle vara intressant även för många medlemmar av det socialdemokratiska partiet och särskilt av den socialdemokratiska ungdomsrörelsen, om man av herr Brandt fick veta vad som är orealistiskt i ett sådant krav och varför det skulle vara omöjligt att ens diskutera det. Varför är det orealistiskt att skärpa avskrivningsreglerna i vår företagsbeskattning — regler som är kanske mer liberala än i något jämförbart land? Vad är det för orealistiskt i att diskutera sloandet av taket för folkpensioneringsavgiften, som nu går vid 30 000 kronor, och därigenom åstadkomma en något högre progressivitet i skatteuttaget för stora inkomsttagare?

Vad är det för orealistiskt i att diskutera frågan om den nuvarande skattefriheten för privata stiftelser? Är det en fråga som inte kan diskuteras av riksdagen och bevillningsutskottet? Var ligger det orealistiska i att ta upp en diskussion om begränsning av avdragsrätten för reklamutgifter? Reklamkostnaderna utgör en svällande summa på företagens utgiftssida. Många med oss är mycket kritiska mot användningen av dessa pengar, och vi skulle gärna se en begränsning av reklamvolymen.

Detta är bara några av de punkter

vi har tagit upp som motförslag. Jag skall under riksdagens gång återkomma med en mer utförlig argumentering på var och en av dessa punkter, varom det föreligger särskilda motionsyrkanden.

Herr ÅKERLIND (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill inte, som herr Brandt gjorde, ta upp någon diskussion om ledamöternas fattningsförmåga; jag tycker att vi i stället bör diskutera saksfrågan.

Herr Brandt kan väl inte förneka att det blir just de grupper jag tidigare nämnde som drabbas, eftersom moms höjningen berör vissa avbetalningsköp men däremot inte kontantköp.

Herr BRANDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Bara ett par ord till herr Hermansson med anledning av att han talade om en höjning av bolagsskatten, ändring av avskrivningsreglerna, höjning av folkpensionsavgifterna o. s. v. Vi kan ju inte så där utan vidare fatta ett beslut om att höja bolagsskatten eller ändra nuvarande avskrivningsregler. Inte heller kan vi utan vidare höja folkpensionsavgiften och därmed progressiviteten. För min del anser jag — något som också finansministern många gånger gett uttryck för — att progressiviteten nu är så pass hög, att där inte är mycket att hämta.

Vad förmögenhetsskatten beträffar kommer det en proposition. Den saken liksom andra är, som jag tidigare sade, redan diskonterad.

För min del tror jag alltså inte att riksdagen utan en utredning som visar vad det blir för konsekvenser, är beredd att på dessa vägar ta ut så mycket pengar, att det motsvarar den höjning av momsen som nu föreslås. Detta var slutsatsen i mitt resonemang. Men i det avscendet har kommunisterna det lättare. Ni kan bara framlägga förslag i sju eller tio punkter; det spelar ingen roll att det inte finns någon utredning om

Höjd mervärdeskatt på vissa varor

konsekvenserna av era förslag. Därför har ni det mycket enklare än vi i utskottet som allvarligt måste försöka bedöma vilka konsekvenser olika åtgärder får och hur mycket pengar vi realistiskt kan räkna med.

Till herr Åkerlind vill jag säga att han ännu inte har förstått moderata samlingspartiets ståndpunkt i skattefrågan.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag har, herr Brandt, verkligen inte begärt att riksdagen utan vidare och i dag skulle ta ställning till frågan om höjning av bolagsskatten och om en skärpning av avskrivningsreglerna och inte heller till förslaget att reklamutgifter inte skulle vara helt avdragsgilla. Detta gäller även de övriga frågor jag nämnt. Riksdagen får tillfälle att ta ställning till dessa frågor senare, och bevillningsutskottet måste då diskutera de motioner, vari dessa förslag framförts.

Vad jag vände mig emot var bevillningsutskottets metod att avvisa andra alternativ utan att föra någon som helst diskussion härom i sitt betänkande. Man säger bara, att alla andra partier är överens om en höjning av mervärdeskatten och att det därför inte är någon idé att diskutera detta förslag. Detta leder, som jag kanske litet ironiskt påpekade, till mycket betänkliga konsekvenser när det gäller diskussionen och behandlingen i utskotten av de motioner som väckts av riksdagens ledamöter.

Herr ÅKERLIND (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Brandt börjar bli riktigt rolig. Nu vill han t. o. m. ge moderata samlingspartiet skulden för herr Strängs proposition.

Fru NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Det finns givetvis åtskilligt att säga om de komplikationer, inte minst av administrativt slag utan även av ekonomiskt slag, som är förenade

Ändring i uppbördsförordningen

med de beslut som riksdagen nu går att fatta. Dessa komplikationer drabbar, som tidigare talare har nämnt, många grupper som måste köpa på avbetalning. Jag skulle kunna peka på ytterligare komplikationer, men jag skall inte gå in i någon sådan diskussion, detta av två skäl.

För det första har vi inom bevillningsutskottet träffat en överenskommelse, som dock bättrade på propositionens förslag, och jag tycker att det hör till etiketten att då inte kritisera de övriga delarna av förslaget. Jag vill därför inte göra det.

För det andra hade det beträffande den momshöjning, varom vi nu skall fatta beslut, onekligen varit riktigast och lyckligast, om det beslutet hade kunnat fattas i sammanhang med behandlingen av övriga skatteförslag och inte på detta sätt kommit som ett stycke före. Såsom här påpekats får inte alla grupper som bör ha detta kompensation i samband med momshöjning, och detta medför särskilda svårigheter för låginkomsttagarna.

Men jag vill som sagt inte gå in på en sådan debatt, innan det finns ett realistiskt underlag för detta. Jag tror inte att vi bör medverka till att öka den förvirring som för närvarande råder i pressen just på grund av att en debatt har framtvingats, innan underlaget därför har presenterats.

Eftersom överste hemlighetsmakaren befinner sig här i kammaren tycker jag ändå att det kunde vara av värde att få säga detta, men till diskussionen som sådan och kritiken mot både skatteförslaget — om det finns anledning därtill när förslaget föreligger i sin helhet — och mot sättet att tackla frågan får vi återkomma, när ärendet senare under våren föreligger i riksdagen till behandling.

Redan nu kan man emellertid säga, att det inte överensstämmer med en god demokratisk ordning att fatta ett beslut av denna stora räckvidd med de små

möjligheter till realistiska förberedelser och ställningstaganden som oppositionen, intresseorganisationerna och allmänheten, enligt vad herr Sträng aviserat, tydligen kommer att ha.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 441 och II: 484; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 2, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen (1961:394) om tobaksskatt, m. m. jämte motion.

Sedan kammaren på framställd proposition bifallit utskottets hemställan att ärendet måtte företagas till avgörande efter endast en bordläggning, bifölls utskottets i betänkandet i övrigt gjorda hemställan.

§ 7

Ändring i uppbördsförordningen

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 3, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 9 med förslag till lag om ändring i uppbördsförordningen (1953:272) jämte motioner.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande.

I propositionen föreslås ändring av reglerna för beräkning av ränta på kvarstående skatt och överskjutande preliminär skatt. Bl. a. föreslås att räntesatserna höjs, för den kvarstående skatten till 12 % och för den överskjutande skatten till 7 %. Ränta avses — liksom hittills — inte skola debiteras på kvarstående skatt på 1 000 kr. eller

Ändring i uppbördsförordningen

lägre belopp. Överstiger den kvarstående skatten 1 000 kr. utgår ränta om den kvarstående skatten uppgår till minst en tiondel av den slutliga skatten eller överstiger 5 000 kr.

De nya bestämmelserna avses träda i kraft omedelbart men inte tillämpas på skatt enligt 1969 eller tidigare års taxering.

Med anledning av propositionen hade i de likalydande motionerna I: 442 av herr *Åkerlund* och II: 487 av herr *Wennerfors* hemställts, att riksdagen måtte anta i motionerna framlagt förslag till lag om ändring i uppbördsförordningen, innebärande att nuvarande spärregler för skyldighet att erlægga ränta på kvarstående skatt skulle bibehållas oförändrade.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 9 och med avslag på motionerna I: 442 och II: 487 anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i uppbördsförordningen (1953: 272).

Reservation hade avgivits av herrarna *Yngve Nilsson*, *Gösta Jacobsson* och *Magnusson* i Borås (samtliga m), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte — med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 9 och med bifall till motionerna I: 442 och II: 487 — anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i uppbördsförordningen (1953: 272) med den ändringen att 27 § 3 mom. erhöles i reservationen angiven lydelse.

Sedan kammaren på framställd proposition bifallit utskottets hemställan att ärendet måtte företagas till avgörande efter endast en bordläggning, föredrogs utskottets i övrigt gjorda hemställan; och yttrade därvid:

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Till detta utskottsbetän-

kande finns fogad en reservation, avgiven i anledning av en motion som vi från moderata samlingspartiet har lagt fram.

Med hänsyn till det nuvarande ganska höga ränteläget i vårt land har finansministern ansett att räntesatsen för kvarskatt och för överskjutande skatt bör höjas till 12 resp. 7 procent. Det finns väl motiv för att så sker, och därför har vi inte yrkat någon ändring på den punkten.

När man samtidigt begagnar tillfället till att ändra bestämmelserna om i vilka situationer som straffränta skall tas ut finns det emellertid anledning att reagera. Det har ingalunda inträffat någonting som motiverar en ändring just nu. Visserligen kan det väl sägas som utskottet här säger, att övergången till ADB-system innebär att det inte är några större besvär från samhällets synpunkt att klara problemet, även om också mycket små belopp skulle debiteras. Men vad vi reagerar mot är att man vill ändra ett system bara därför att det är möjligt från samhällets synpunkt och att man inte tar rimlig hänsyn till skattebetalarna. Ändringen innebär nämligen att ränta skall debiteras så snart det överskjutande beloppet överstiger 5 000 kronor eller en tiondel av den debiterade skatten, mot tidigare 10 000 kronor eller en femtedel.

Jag tycker inte det kan anses motiverat att vidta en sådan ändring, eftersom det kan vara rätt besvärligt för de skattskyldiga att klara uträkningen och det kan finnas olika uppfattningar t. ex. om hur avdrag skall behandlas. Alldeles särskilt svårt är det för alla de människor som i dag har möjlighet att begära frivillig särbeskattnings att avgöra hur stor den slutliga skatten blir, då detta fordrar en rätt ingående och krånglig utredning.

Allt detta gör, herr talman, att vi från moderata samlingspartiet har ansett det motiverat att genom en reservation full-

Ändring i uppbördsförordningen

följa det i de likalydande motionerna framförda yrkandet, och jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Utskottet har inte velat tillstyrka motionerna, där det liksom i reservationen yrkas att nuvarande bestämmelser om att ränta skall erläggas, därest den slutliga skatten överstiger den preliminära med minst en femtedel eller minst 10 000 kronor skall bibehållas. I propositionen föreslås att gränsen skall sättas vid minst en tiondel eller minst 5 000 kronor.

Utskottet är enigt om att tillstyrka höjningen av räntan till 12 resp. 7 procent. Motivet är bl. a. att nuvarande räntesatser har tillämpats sedan 1958, när bestämmelserna tillkom, trots att det allmänna ränteläget nu är väsentligt högre. Detta medger också motionärerna, som godtar denna räntehöjning.

När man konstaterar att storleken av den kvarstående skatten successivt har ökat och 1969 uppgick till 2,6 miljarder, måste man medge att det är nödvändigt att även skärpa spärreglerna för skyldigheten att erlægga kvarskatteränta, om man skall nå syftet med de föreslagna åtgärderna.

Jag anser att man har överdrivna farhågor när man påstår att det skulle vara så svårt för de skattskyldiga att beräkna sina fyllnadsinbetalningar. Jag har de senaste dagarna fått uppgifter om att mycket högt skolade fysiska skattebetalare har kvarskatter på över 25 000 kronor. Det beror inte på att de har svårt att räkna ut hur mycket skatt de skall betala in, utan de har helt enkelt bara låtit bli att göra det. Jag tror att även dessa skulle ha god nytta av att lära sig betala skatterna i tid och därmed slipa svårigheterna med inbetalning av så stora kvarskatter.

Herr Magnusson i Borås säger att man inte tar hänsyn till skattebetalarna. Men hur skulle det, med de höga skatter som vi har, ha varit i dag, om vi inte hade

infört källskatt? Vem som helst kan utan någon fantasi förstå hurdan situationen då skulle ha varit. Skattebetalarna har fått en orehört stor hjälp genom källskattesystemet, och de borde få hjälp att lära sig betala in den skatt som de är skyldiga att betala, så att de inte råkar i ekonomiska svårigheter som många gör när de tror att de får en re-veny av att inte betala in skatten i tid. Jag hävdar alltså att man i längden hjälper skattebetalarna genom att införa bestämmelser som gör att de får större intresse av att betala sina skatter i tid. Efter övergången till ADB vid skatteuppbörden torde det inte heller bli något merarbete för uppbördsmyndigheterna.

Det kan inte vara något intresse för riksdagen att tillåta en sådan utveckling som har ägt rum och som inte var avsedd när vi införde källskatten. Det finns ingen anledning att blunda för att många utnyttjar möjligheterna att mildra verkningarna av de kreditbegränsningar som statsmakterna i samhällsbalansens intresse ansett det nödvändigt att tillgripa. Såsom utskottet understryker är det både från statsfinansiell synpunkt och från rättvisesynpunkt angeläget att i möjligaste mån motverka denna tendens att de skattskyldiga skaffar sig kredit på det allmännas bekostnad.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr MAGNUSSON i Borås (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte tvista med herr Brandt. Jag vill bara göra ett litet förtydligande. Han säger att det förekommer kvarskatter på ända upp till 25 000 kronor, men de som har sådana kvarskatter skyddas inte genom det yrkande som jag har ställt, utan tvärtom. Mitt yrkande gäller belopp under 10 000 kronor.

Att somliga har så stor kvarskatt beror helt enkelt på att de har ansett räntesatsen vara förmånlig och att de har

Ändring i uppbördsförordningen

ansett det vara fördelaktigare att utnyttja en sådan kredit till en lägre ränta än de måste betala i den öppna marknaden. På den punkten är vi överens, och vi behöver inte tvista om den.

Jag hävdar emellertid att det inte har blivit lättare för skattebetalarna att beräkna skatten, utan snarare tvärtom, alldenstund skattesystemet blivit ännu mer tillkrånglat. Från den synpunkten är det befogat att inte göra gränsen för snäv för de belopp vid vilka straffränta skall påföras, och det är vad jag har velat hävda.

Herr REGNELL (m):

Herr talman! Det finns skäl att fästa uppmärksamhet på den nonchalans mot de skattskyldiga som ligger i tidtabellen för framläggande av propositionen. Som det nu är sitter folk ute i landet med deklarationshandledningar, bl. a. tillhandahållna av statens egen affärsbank, där det lämnas upplysningar som genom dagens beslut blir helt vilseledande och kan dra på de skattskyldiga väsentliga merkostnader. Vi vet alla att det också utan sådana extra bekymmer kan vara knepigt nog att förstå sig på de bestämmelser som gäller.

Man hade kunnat bespara allmänheten denna olägenhet, om man hade lagt fram propositionen eller åtminstone aviserat den i så god tid, att man hade kunnat beakta ändringen i de deklarationshandledningar som distribueras. Det var ju faktiskt inte någon problematik som man ställdes inför oförmodat. Herr Brandt framhöll att bestämmelserna har gällt sedan 1958, och de höjda räntesatser som tillämpas i annat sammanhang har ju inte heller kommit till först på allra senaste tiden.

När man nu inte blev färdig med förslaget i tillräckligt god tid, hade man kunnat bespara allmänheten bekymmer genom att låta de nya bestämmelserna träda i kraft ett år senare än vad som nu föreslås. Mot det talar att uppjuste-

ringen av räntorna naturligtvis är välmotiverad. Men då hade det funnits ett sätt att i varje fall minska olägenheterna av den illa utarbetade tidtabellen. Jag avser det sätt som herr Magnusson i Borås rekommenderade, nämligen att inskränka ändringarna till justering av räntesatserna och låta frigränserna, alltså en femtedel av den slutliga skatten eller 10 000 kronor bli oförändrade.

Det var delvis från andra utgångspunkter som motionärerna i motionen II: 487 kom fram till det förslaget, men jag ber för min del, med den nu åberopade motiveringen, att få instämma i yrkandet om bifall till motionen.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Yngve Nilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat

Interpellation ang. mellanölets inverkan på nykterhetstillståndet

verkställdes. Därvid avgavs 178 ja och 29 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 8

Föredrogs den av herr *Elmstedt* (cp) vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående domsagokansliernas lokalisering.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9

Interpellation ang. mellanölets inverkan på nykterhetstillståndet

Ordet lämnades på begäran till

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp), som yttrade:

Herr talman! I proposition 143 till 1957 års riksdag föreslogs införande av en ny öltyp med högst 3,6 viktprocent alkohol mot högst 2,8 viktprocent för hittillsvarande pilsner klass II. »Mellanölet», klass II B, skulle försäljas under i stort sett samma fria former som pilsnerna. Förslaget om ett nytt öl härstamade från 1956 års rusdrycksförsäljningsutredning, en fackutredning utan parlamentariskt inslag, som dock gjorde den viktiga begränsningen, att det nya ölet skulle utminteras enbart av systembolaget.

Finansministern vidgade i sitt förslag försäljningen från några hundra systembutiker till över 20 000 livsmedelsaffärer och var optimistisk om den väntade goda effekten. Han ville ge »maltdryckerna bättre möjligheter att konkurrera med brännvinet». Under riksdagsdebatten uttalade finansministern sin tro på

det nya ölets nykterhetsfrämjande verkningar. Några risker tycktes han inte vara medveten om. I förstakammardebatten 15 maj 1957 yttrade finansministern något som i ljuset av den senare rakt motsatta utvecklingen är av intresse:

Är det någon som tror att våra ungdomar skulle gå tillsammans och köpa en back mellanöl hos handlanden och sätta sig att dricka ur den? Är det någon som tror att öldricken föresvävar en modern familjefar som en lämplig avkoppling?

Riksdagsmajoriteten avslög emellertid förslaget om det nya ölet.

I proposition nr 94 till 1965 års riksdag återkom finansministern med samma förslag som 1957. Några uttalanden om det nya ölets nykterhetsfrämjande egenskaper fanns emellertid inte i propositionen som var ytterst kortfattad. Riksdagen biföll förslaget trots varningar från nykterhetsrörelsens företrädare. Majoriteten tycks ha haft den uppfattningen, att mellanöl i livsmedelshandeln skulle komma att minska starkölsförsäljningen över systemdisken, varigenom en övergång från starkare till svagare drycker befrämjades. Några risker var man tydligen inte medveten om.

Mycket snart befanns det dock, att nykterhetsrörelsens varningar för det nya ölet var i hög grad befogade. Eftersom inga åldersgränser finns för försäljningen över disk, kunde tonåringar, lockade av den bullersamma reklamen, lätt göra inköp, vilket snabbt ledde till mindre önskvärda resultat. Under de senare åren har klagomålen över att mellanölet lockar tonåringar att dricka alkohol ökat med varje år. Tydligt blev det ännu värre, när ölburkarna infördes. Mellanölet blev — vilket naturligtvis inte var meningen — en ungdomens dryck. Bilförarna hade tydligen bibringats den uppfattningen, att det nya ölet var en dryck som passade dem, vilket medverkade till att försämra nykterhetstillståndet bakom ratten.

Interpellation ang. mellanölets inverkan på nykterhetstillståndet

Starkölet, som man trodde skulle minska till förmån för mellanölet, har i stället ökat. Den totala alkoholkonsumtionen har stigit år från år.

Bekymren blev ganska snart påtagliga i skolorna. Sommaren 1969 tog generaldirektör Jonas Orring vid godtemplarkongressen i Kristianstad upp frågan och avslöjade mellanölets andel i den hastigt pågående försämringen av skolungdomens nykterhetstillstånd. »Sö-attack mot mellanölet: Reklamen socialt sabotage», löd en rubrik i DN den 14 juli. Det utbröt en livlig diskussion i pressen, där flertalet tidningar fann läget vara allvarligt, och man riktade kritiken mot den i vissa fall fullständigt cyniska reklamen, ofta inriktad på ungdomen. Ölbrggerierna skrämdes i viss mån av opinionen och tonade för en tid ned reklamen, men den har kommit tillbaka.

Vid en konferens inom Sveriges lärares nykterhetsförbund under julhelgen 1969—1970 återkom herr Orring till mellanölsfrågan. DN den 4 januari 1970 summerade:

Talet blev en verklig straffpredikan över ölreklamen, som framställer mellanölet som en läskedryck för ungdom, över bristen på kurage från skolans företrädare, som sopar problemen under mattan, över vuxengenerationen, som organiserat alkoholdistributionen för sin egen bekvämlighet och sedan sätter sig och klagar över de svårigheter bland ungdomen som oundvikligen följer.

Under höstriksdagen 1969 interpellade jag finansminister Sträng i mellanölsfrågan och efterlyste åtgärder. Herr Sträng svarade helt kortfattat, att eventuella åtgärder finge vänta tills förslag kommer från den sittande alkohopolitiska utredningen. Då något intresse för de snabba åtgärder, som från skilda håll efterlysts, inte synes finnas för närvarande hos finansministern, vill jag låta frågan gå till statsministern. Det är, förefaller det mig, med hänsyn till de över hela landet dåliga

verkningarna av mellanölet inte rimligt, att samhällets företrädare sitter med armarna i kors och endast iakttar mellanölets skadliga verkningar. I en rad tätorter har nu hela livsmedelshandeln frivilligt infört 18-årsgräns för inköp av mellanöl. Kontrollstyrelsen har genom information till snabbköpskassörskor framhållit vikten av att vägra berusade rätt att köpa etc. Från nykterhetsrörelsen har framhållits, att mellanölsförsäljningen borde föras till systembutikerna, som ju ursprungligen var meningen. Samma mening har också skolöverstyrelsens chef. Gång efter annan har också kraftiga anfall riktats mot ölföretagens fördomsfria reklammetoder, och man har krävt reklambegränsningar.

Det är uppenbart, att mellanölsbeslutet 1965 var ett misstag. Själv tillhörde jag dem som röstade för avslag på propositionen. Jag är emellertid övertygad om att propositionen inte skulle ha framlagts, om finansministern då hade förstått att resultatet skulle bli det som vi i dag kan konstatera. De riksdagsledamöter som röstade för införande av mellanölet trodde också uppenbarligen på dess nykterhetsfrämjande effekt. När nu effekten har blivit en helt annan finner jag det rimligt att frågan på nytt snabbt kommer på riksdagens bord. Vi kan inte år efter år sitta tysta och åse den riskfyllda utveckling som nu pågår.

Under hänvisning till det anförda anhallar jag om andra kammarens tillstånd att till hans excellens herr statsministern få framställa följande frågor:

Har statsministern observerat, att mellanölets införande har medverkat till en påtaglig försämring av nykterhetstillståndet, speciellt bland tonåringarna?

Är statsministern villig att snabbt ta upp frågan till behandling och förelägga riksdagen förslag till åtgärder?

Denna anhållan bordlades.

§ 10

Interpellation ang. nedbringande av kostnaderna för anlåtande av rättshjälp

Ordet lämnades på begäran till

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp), som yttrade:

Herr talman! Utmärkande för vårt svenska rättssamhälle är varje medborgares likhet inför lagen. Varje medborgare har i princip samma rättsskydd, oavsett vilken samhällsställning vederbörande än må inneha.

Utan att på något sätt ifrågasätta grundprincipen i det svenska rättssamhället om likhet inför lagen, kan man ändå inte komma ifrån att det kan förekomma svårigheter för dagens medborgare att erhålla rättshjälp. Mången medborgare tvekar att anlita juridisk hjälp på grund av de kostnader som dylik hjälp betingar. För den som inte kan erhålla fri rättshjälp kan anlåtande av juridisk hjälp innebära kostnader som inte står i rimlig proportion till vad vederbörande eventuellt kan vinna i en rättegång. Av dylik anledning tvekar mången medborgare att söka få sin lagliga rätt tillgodosedd.

Utan att på något sätt göra gällande att flertalet advokater och juridiska ombud betingar sig arvoden, som i varje fall för en lekman kan betecknas som oskälliga, kan man ändå inte komma ifrån att det finns advokater och juridiska ombud som betingar sig arvoden för sina klienters räkning som synes alltför höga. Jag ifrågasätter inte att vederbörande ombud kan styrka medelst timangivelse och dylikt beloppets storlek, men oavsett detta kan skäligheten av det begärda arvodet ifrågasättas. De medborgare som av en eller annan anledning ser sig nödsakade att anlita juridisk hjälp och som inte kan erhålla fri rättshjälp känner sig emellertid oroade över de kostnader som en dylik hjälp kan betinga.

Jag är medveten om att rätten i efterhand granskar vederbörande räkning och tar del av bl. a. den tid som åtgått

för målets förberedande och slutförande. En sådan granskning sker helt naturligt ganska summariskt, och det är oerhört svårt för en rätt att via granskningen nå några större prutningar.

Det synes enligt min mening vara nödvändigt med en översyn av de taxor som gäller för juridisk hjälps erhållande. Och man kan ifrågasätta om inte det vore samhällets skyldighet att i större utsträckning än vad som nu sker tillhandahålla information åt allmänheten och därmed befria mången medborgare från att behöva anlita dyrbar juridisk hjälp. På sikt borde det ordnas så, att varje medborgare skulle kunna erhålla fri tillgång till den information som erfordras för lagars och förordningars tolkning, en form av upplysningstjänst.

Allmänheten har rätt att kräva en sådan service. I vårt samhälle stiftas lagar och utfärdas förordningar som för de flesta medborgare förorsakar svårigheter när det gäller dessas tillämpning.

Med hänvisning till vad som här anförts anhåller jag om kammarens medgivande att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få ställa följande fråga:

Avser statsrådet att vidtaga åtgärder i syfte att nedbringa kostnaderna för anlåtande av rättshjälp?

Denna anhållan bordlades.

§ 11

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 51, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om höjd mervärdesskatt på vissa varor jämte motioner;

nr 52, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen (1961:394) om tobaksskatt, m. m. jämte motion; och

nr 53, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i uppbördsförordningen (1953:272) jämte motioner.

§ 12

Meddelande om enkel fråga

Meddelades, att herr talmannen tillställts en enkel fråga av herr Nilsson i Bästekille (m) till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående åtgärderna mot päronpest.

§ 13

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 10.59.

In fidem
Sune K. Johansson

Torsdagen den 5 februari

Kl. 15.30

§ 1

Justerades protokollen för den 28
nästlidne januari.

§ 2

**Svar på fråga ang. åtgärder mot ero-
sionsskador vid Löderups strandbad**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för civildepartementet, herr
statsrådet LUNDKVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Nilsson i Bäste-
kille har frågat statsrådet och chefen
för jordbruksdepartementet när åtgär-
der mot ytterligare erosionsskador vid
Löderups strandbad kan påräknas.

Frågan har överlämnats till mig för
besvarande.

År 1967 uppdrog Kungl. Maj:t åt läns-
styrelsen i Kristianstads län att verk-
ställa utredning om skyddsåtgärder mot
erosion vid kuststräckan utmed Lö-
derups strandbads område.

Utredningen, som bedrivits i samråd
med sjöfartsstyrelsen och med anlitan-
de av olika experter, väntas bli slut-
förd av länsstyrelsen inom den närmas-
te månaden.

Först sedan länsstyrelsen redovisat
utredningen kan bedömas om och när
åtgärder skall vidtas.

Vidare anförde:

Herr NILSSON i Bästekille (m):

Herr talman! Jag framför först mitt
tack till civilministern för att han har
svarat på min fråga.

Anledningen till att denna fråga ak-
tualiserats på nytt är följande. Som
mycket riktigt framhålles i svaret över-
lämnades detta ärende till länsstyrelsen
redan 1967. Sedan besökte jordbruks-
utskottet platsen och konstaterade att
skadorna var mycket stora. Därefter
har vi inte hört någonting. Därför bör-
jade jag tycka att det var lämpligt att
åter aktualisera frågan, inte minst där-
för att tidningarna innehöll uppgifter
om att vår försvarslinje där nere hade
genombrutits. Ett av de fort som hade
skyddat oss under alla beredskapsåren
hade nu erövrats av havet och förts
ut i sjön.

Nu vill jag genast säga till statsrådet
att detta fort har förts tillbaka till sin
gamla plats, för att människor skall
slippa se vad som hänt. Men det in-
träffade är ändå en allvarlig erinran
om att någonting måste göras. Havet
är nyckfullt och anfaller inte alltid på
samma plats. När vi i utskottet var där
nere och studerade förhållandena hade
havet anfallit från Löderups strandbad
mot Kåseberga. Vi fick då också se en

Svar på fråga ang. byggnadsplaneringen av anstalter inom kriminalvårdens norra region

annan sak, nämligen att man hade varit tvungen att flytta en sommarvilla tre gånger för att den inte skulle störta i sjön. Denna gång valde havet dock att sätta in sin stöt på en annan plats, nämligen från Löderups strandbad mot Sandhammaren, med det resultat som jag redan har talat om.

Denna fråga måste betraktas som mycket allvarlig. I svaret sägs att utredningen bedrivs i samråd med sjöfartsstyrelsen och med anlåtande av olika experter och att utredningen väntas bli slutförd inom den närmaste månaden. Detta hälsar jag med tillfredsställelse. Jag undrar bara om denna beräkning håller. Jag fäster mig därvid främst vid sista meningen i svaret, där det står: »Först sedan länsstyrelsen redovisat utredningen kan bedömas om och när åtgärder skall vidtas.» Jag är litet orolig för innebörden i orden »kan bedömas om», ty vi skall ha klart för oss att de stora utgifter som är förbundna med att göra kusten i ordning inte kan bäras av en ensam kommun, i detta fall Löderup. Det måste vara en sak för staten. Jag anser det vara fullt berättigat att kräva det. Detta är en statens angelägenhet.

Jag har inte kunnat sitta överksam och underlåta att aktualisera denna fråga. Så länge jag är en av representanterna för Kristianstads län ligger det mig varmt om hjärtat att denna del av vårt fosterland icke spolats ut i Östersjön till ingen nytta.

Samtidigt som jag än en gång tackar för svaret vill jag efterlysa huruvida man verkligen planerar att vidta några åtgärder, eller om det är meningen att inte göra någonting. Skall vi försöka att vidta de nödvändiga åtgärderna, herr statsråd?

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Det är väl alltid så att man först måste se utredningens resul-

tat innan man förutsättningslöst kan bedöma vilka åtgärder som behöver vidtas. Man förfar alltid på det sättet.

Herr NILSSON i Bästekille (m):

Herr talman! Ja, herr statsråd, det låter säga sig att man skall undersöka om det går att vidta åtgärder, men vad jag ville höra var när åtgärder i detta fall skall vidtas. Det står i svaret »om och när åtgärder skall vidtas», och då undrade jag om det bara var en undanflykt. Det var därför jag ville ha litet klarare besked på den punkten. Det skall nämligen stå klart för alla — statsråd, riksdagsledamöter och vanliga människor — att här har vi någonting som sannerligen behöver ses om; därför bör åtgärder vidtas.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Jag kan försäkra herr Nilsson i Bästekille att det inte ligger något försök till undanflykter bakom den citerade formuleringen i svaret.

Herr NILSSON i Bästekille (m):

Herr talman! Då ber jag att än en gång få tacka statsrådet för svaret och lägga honom varmt om hjärtat att någonting göres och att vi sedan får ett besked. Om ingenting blir åtgjort, skall jag åter aktualisera frågan.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på fråga ang. byggnadsplaneringen av anstalter inom kriminalvårdens norra region

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet GEIJER, som yttrade:

Herr talman! Herr Wiklund i Härnösand har frågat mig om jag är beredd lämna en redogörelse för byggnadspla-

Svar på fråga ang. byggnadsplaneringen av anstalter inom kriminalvårdens norra region

neringen av anstalter inom norra kriminalvårdsräjongen.

Norra kriminalvårdsräjongen förfogar i dag över 458 anstaltsplatser, varav 320 slutna och 138 öppna. Centralanstalten är belägen i Härnösand. Slutna sidoanstalter finns i Haparanda, Luleå, Ulriksfors och Umeå. Haparandanstalten har också en öppen avdelning. I övrigt finns öppna anstalter i trakterna av Bräcke och Nordmaling. En skyddstillsynsanstalt finns i Bergsåker utanför Sundsvall.

Ulriksforsanstalten i Strömsund utgörs av en för fångvårdsändamål ombyggd fabrik. Övriga anstalter är — bortsett från skyddstillsynsanstalten — av äldre datum och tämligen nedslitna.

Beslut har fattats om en ny öppen 120-mannaanstalt i Viskan i Torps kommun av Västernorrlands län. Denna anstalt håller nu på att byggas i sin första etapp. För en andra byggnadsetapp begärs medel i årets statsverksproposition.

Genom beslut den 11 oktober 1968 har Kungl. Maj:t uppdragit åt fångvårdens byggnadskommitté att utreda frågan om det slutna platsutrymmet inom norra kriminalvårdsräjongen med den utgångspunkten att en ny sluten sidoanstalt skall förläggas till Ådalen i Västernorrlands län och en ny centralanstalt till annan ort inom räjongen.

Inom kommittén pågår alltså ingående undersökningar av de olika faktorer som kan inverka på bedömningen av hur det slutna platsutrymmet i Norrland skall fördelas på centralanstalt och sidoanstalter samt vart dessa anstalter skall lokaliseras.

Enligt vad jag inhämtat kommer kommittén att under året redovisa sin uppfattning i dessa frågor. Innan så skett kan slutlig ställning inte tas till norra kriminalvårdsräjongens framtida anstaltsorganisation.

Vidare anförde:

Herr WIKLUND i Härnösand (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret på min fråga.

Jag hade knappast räknat med att få något definitivt besked, eftersom frågan tydligen fortfarande är under utredning. Anledningen till att jag ställt frågan är att detta ärende så att säga vandrat fram och tillbaka under ett stort antal år. Man har visserligen ändrat på förutsättningarna efter de erfarenheter som gjorts genom byggandet av exempelvis Kumlaanstalten, men det som skapat mest oro hos de anställda inom de nuvarande anstalterna — främst i Härnösand — är det underliga tillägget till uppdraget åt fångvårdens byggnadskommitté som gjordes 1968 och som gick ut på att kommittén skulle utreda frågan om att förlägga den slutna sidoanstalten till någon plats i Ådalen. Enligt vad jag erfarit är det numera ganska klart att centralanstalten kommer att förläggas till Umeåområdet, och då är ju frågan var den slutna sidoanstalten skall förläggas. Enligt hittills gällande begrepp skulle den förläggas till Ådalen. Man vet inte om Härnösand räknas till Ådalen — det är i alla fall nedre Ådalen, ty den arbetsmarknadsregionen omfattar ju Härnösand—Kramfors. Nästa del av Ådalsregionen är Sollefteåområdet. Skulle det vara så att man tänker sig — som det har givits uttryck för — att förlägga den slutna sidoanstalten till exempelvis centrala Ådalen, där Kramfors ligger, så är det ju precis samma arbetsmarknadsregion.

Båda de ifrågavarande orterna har enligt länsstyrelsens prognoser behov av nya sysselsättningstillfällen. Då är det förvånande att man har planer på att flytta om anstalter inom ett så begränsat område som 4,5 mil och inom samma arbetsmarknadsregion. Fångvårdsanstalten finns i Härnösand i dag, och mot bakgrund av det antal år som har gått råder det därför en viss oro

Svar på fråga ang. principerna för val av förläggningssort för atomkraftstation

i denna fråga inte bara bland de anställda utan även på kommunalt håll.

Jag skulle alltså vilja sluta mitt tack med att uttrycka en önskan, att det ganska snabbt blir ett beslut i frågan om hur de olika anstalterna skall planeras inom den norra regionen. Annars uppstår nämligen en rad orosmoment, som enligt mitt sätt att se är ganska onödiga.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **GEIJER**:

Herr talman! Jag vill försäkra herr Wiklund i Härnösand att jag har den största förståelse för den oro som kan råda i dessa trakter. Med hänsyn till mitt eget ursprung vågar jag mig visserligen inte på någon geografisk tolkning av begreppet Ådalen, men jag vill understryka att vi skall försöka att så snart som möjligt nå fram till ett konkret förslag i ärendet.

Herr **WIKLUND** i Härnösand (s):

Herr talman! Jag avser inte att gå in i någon polemik med justitieministern; jag vill bara påpeka att vi kan luta oss mot arbetsmarknadsstyrelsen, som betraktar Ådalen som ett begrepp. A-regionen inrymmer både Härnösand och Kramfors, d. v. s. nedre Ådalen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. principerna för val av förläggningssort för atomkraftstation

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för industridepartementet, herr statsrådet **WICKMAN**, som yttrade:

Herr talman! Herr Zetterström har bett mig redogöra för de principer som varit vägledande för regeringens ställningstagande i frågan om lokaliseringsplats för vattenfallsverkets nästa atomkraftstation på ostkusten.

Jag vill erinra om att jag den 17 december förra året i denna kammare redogjorde för vissa principer som bör vara vägledande vid beslut om förläggningssort för ett sådant kraftverk som herr Zetterström avser.

Jag framhöll då bl. a. att de viktigaste påverkande faktorerna är energihovets utveckling, de tekniska och miljömässiga förutsättningarna för viss lokalisering samt industriella och samhällsliga konsekvenser av en sådan. Jag sade vidare att man bör ta hänsyn till önskvärdheten av att kraftverket får så stora dimensioner att man kan begränsa antalet förläggningssplatser så mycket som möjligt. Jag betonade också värdet av att kraftverk placeras så nära förbrukningsområdet som säkerhetssynpunkterna medger. Slutligen underströk jag att man bör sträva efter en så fördelaktig industriutveckling som möjligt i anslutning till kraftverket. Regeringens ställningstagande i det aktuella fallet är baserat på överväganden som följer de nu angivna principerna.

I framtiden kan det visa sig önskvärt att lägga atomkraftverk i närheten av större städer. Härför kan både miljöpolitiska och ekonomiska skäl tala. I dag har vi emellertid inte tillräckligt underlag för att bedöma säkerhetsfrågorna vid närförläggning. Hänsyn härtill och till behovet av en snar utbyggnad av ett verk till betydande effekter begränsade valet till två lägen, Trosa och Forsmark. Båda dessa lägen är vid en samlad bedömning acceptabla. Några större skillnader i kostnader för verkets uppförande och drift föreligger inte, även om kostnaderna blir något högre vid Forsmarkalternativet.

När regeringen sagt sig föredra Forsmark beror detta framför allt på selsättningsläget i norra Roslagen och de positiva lokaliseringseffekterna av en förläggning dit. Dessutom har naturligtvis miljösynpunkterna spelat en roll. Jag vill emellertid understryka att regeringens ställningstagande är bero-

Svar på fråga ang. förbättring av räddningstjänst och säkerhetsanordningar vid flygplatser

ende av fortsatta undersökningar av vattenförhållandena i Öregrundsgrepen. Skulle dessa undersökningar mot förmodan leda till resultat som gör en förläggning till Forsmark icke önskvärd, får placeringsfrågan prövas på nytt. I det läget kvarstår självfallet bl. a. Trosa som en möjlig förläggningsplats. Det samma gäller även för förläggning av kommande kraftverk efter det nu närmast aktuella.

Vidare anförde

Herr ZETTERSTRÖM (s):

Herr talman! Anledningen till att jag velat ha ett förtydligande av statsrådet i fråga om de motiv, som varit vägledande för regeringens uttalande om lokalisering av ett kärnkraftverk på ostkusten, är en hel del oklarheter eller missförstånd som har uppstått kring regeringens tillkännagivande av sin syn på lokaliseringsfrågan.

Vi kan erinra oss att naturvårdsverket i sitt yttrande till Kungl. Maj:t den 28 januari 1969 angående förläggningsplats för atomkraftstation vid ostkusten anhöll om en kompletterande utredning beträffande var inom regionen Oxelösund—Gävle atomkraftstationer borde komma till stånd. Detta har nu resulterat i ett av vattenfallsverket sammanställt material. I denna redovisning av de samlade motiven belyses säkerhets-synpunkterna, närheten till belastningscentra, befintligheten av kraftledningsnät etc. — exemplen skulle kunna mångfaldigas. Statsrådet gav redan den 17 december förra året besked härom. Av redovisningen framgår att Trosa bedöms ha ett acceptabelt läge för ett kärnkraftverk.

Då planeringen för en lokalisering till Trosa har pågått sedan länge i samarbete mellan statliga myndigheter och berörda kommuner, vilka stötts av länsmyndigheterna, är det naturligt att regeringens uttalande har väckt undran

i denna del av Södermanland. Jag har därför ansett det nödvändigt att statsrådet Wickman gör ett klarläggande. Jag har naturligtvis förståelse för samsättnings-synpunkterna, som redovisats i statsrådets svar och som tydligen har vägt tyngst. Det är med tillfredsställelse jag noterar att Trosa kvarstår som en möjlig förläggningsplats. För min del vill jag understryka angelägenheten av att en samordning kommer till stånd mellan de olika statliga organ som skall ge sina synpunkter på lokaliseringen av kärnkraftverk. Man bör också verka för att de negativa effekterna av en omprövning av lokaliseringen elimineras för de kommuner som tillsammans med de statliga organen har arbetat för att möjliggöra en eventuell utbyggnad. I statsrådets svar har också redovisats de samhällsekonomiska synpunkterna på en sådan planering.

Herr talman! Jag ber än en gång att få tacka för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på fråga ang. förbättring av räddningstjänst och säkerhetsanordningar vid flygplatser

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NORLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Clarkson har frågat om omständigheterna vid Spantaxolyckan på Arlanda kommer att föranleda några åtgärder från min sida för att förbättra räddningstjänsten och säkerhetsanordningarna vid våra flygplatser.

Flygräddningstjänstens allmänna organisation och förfaringsätt vid olyckor grundar sig på standardbestämmelser och rekommendationer utfärdade av

Svar på fråga ang. förändringar i lotsorganisationen

Internationella civila luftfartsorganisationen (ICAO). Utifrån dessa förutsättningar och under beaktande av lokala förhållanden och erfarenheter har luftfartsverket utfärdat tilläggsföreskrifter avseende bl. a. larmförfaranden, räddningsutrustning m. m. vid svenska flygplatser.

Olyckan vid Arlanda har riktat uppmärksamheten på katastrofberedskapen och räddningsorganisationen vid denna flygplats. Den av Kungl. Maj:t tillsatta särskilda haverikommissionen studerar, som normalt är fallet, även dessa frågor. Jag har från kommissionens ordförande inhämtat att en delrapport om räddningstjänsten kommer att avlämnas inom den allra närmaste tiden. Samtidigt pågår inom luftfartsverket — med ledning av hittills vunna erfarenheter av olyckan — en noggrann och omfattande undersökning i vad mån åtgärder för att förbättra säkerhetsutrustning och räddningsrutiner m. m. är motiverade. Självklart kommer dessa erfarenheter också att bilda underlag för bedömning av eventuellt erforderliga åtgärder avseende räddningstjänsten och säkerhetsanordningarna vid våra andra flygplatser.

Vidare anförde

Herr CLARKSON (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Norling för svaret på min fråga. För fjorton dagar sedan svarade statsrådet på samma fråga i första kammaren, där min kollega herr Strandberg var frågeställare.

I dagens läge kan jag bara ansluta mig till herr Strandbergs synpunkter, nämligen att det tycks finnas avsevärda tekniska brister i räddningstjänsten på Arlanda och andra flygplatser. Den kanske viktigaste tycks vara bristen på markradar och möjligheten till krysspejl av nödsändare.

Kommunikationsministerns svar innebär emellertid — positivt som det sy-

nes vara — att statsrådet ämnar återkomma med åtgärder sedan haverikommissionen framlagt sin rapport. Om så skulle bli nödvändigt, får jag väl då återigen besvara statsrådet med frågor om vilka konkreta åtgärder som kan bli följden av kommissionens rapport.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på fråga ang. förändringar i lotsorganisationen

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NORLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Wennerfors har frågat mig om jag anser det vara principiellt tillfredsställande att förändringar i lotsorganisationen sker utan riksdagens medverkan samtidigt som en proposition om den framtida lotsorganisationen enligt statsverkspropositionen skall framläggas om några månader.

Jag vill erinra om de uttalanden som gjorts i statsverkspropositionerna de senaste åren angående angelägenheten av att ta tillvara möjligheterna att uppnå ytterligare kostnadsbesparingar inom lotsväsendet och att åstadkomma en god lotsningservice utan onödigt ekonomisk belastning av sjöfarten. Riksdagen har inte haft något att erinra häremot.

Vidare anförde:

Herr WENNERFORS (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för svaret på min fråga. Svaret hänvisar emellertid endast till att tidigare riksdagar inte haft något att erinra mot de kostnadsbesparingar som gjorts inom lotsorganisatio-

Svar på fråga ang. förändringar i lotsorganisationen

nen. Detta är också helt naturligt med tanke på de av riksdagen gjorda uttalandena. Under den nu pågående riksdagen är situationen dock något annorlunda, eftersom vi nu fått meddelande om att en proposition är att vänta om några månader. Vetskapen om att det för närvarande sker förändringar i lotsorganisationen förbryllar därför mig och många människor som är berörda härav. Jag kan nämna att så exempelvis är fallet med Dalarö lotsstation i Stockholms skärgård. Det måste förefalla mycket underligt för dem som berörs härav att man är i färd med att ändra förhållandena för lotsstationen och för lotsservicen därute samtidigt som riksdagsmännen vet att de om några månader skall få ta ställning till en proposition om hela lotsorganisationen.

Detta tycker jag är i högsta grad principiellt otillfredsställande, och det var anledningen till att jag ställde min fråga. Jag ville dessutom få ett besked från statsrådet om hans syn på frågan hurvida man inte på detta område hade kunnat vänta något med förändringarna till dess att riksdagen fått tillfälle att ta ställning till hela lotsorganisationen.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **NORLING**:

Herr talman! Det förhållandet att ett utredningsförslag föreligger och att en proposition beräknas bli framlagd i en fråga föranleder naturligtvis inte att man avstår från löpande erforderliga och angelägna rationaliseringar inom statsverksamheten. Enligt min mening framgår detta med önskvärd tydlighet av statsmakternas uttalanden i fråga om lotsväsendets organisation. Jag har emellertid ansett återhållsamhet påkallad när det gällt att anpassa lotsorganisationen till efterfrågan på lotsningstjänster, för att inte föregripa statsmakternas principiella ställningstagande till organisationens arbetsuppgifter och utformning. Denna inställning har tagit sig uttryck i de anslagsframställningar

som förelagts riksdagen i årets statsverksproposition. Till de enskilda fallen kan jag inte ta ställning, eftersom jag inte känner till dem.

Herr **WENNERFORS** (m):

Herr talman! Jag är helt överens med herr statsrådet om att vi skall försöka rationalisera lotsverksamheten så mycket som möjligt. Det är emellertid det nuvarande läget som förefaller de människor det gäller mycket förbryllande. Antag att den nämnda lotsstationen drages in under de närmaste dagarna men att riksdagen om tre månader fattar beslut om att den skall fungera i fortsättningen såsom den gjort ända sedan 1600-talet! Ett sådant förfarande måste ändå förefalla mycket märkligt för de personer som är berörda, d. v. s. de som är anställda vid lotsstationen och alla övriga människor inom området, inte minst de som själva har nytta av lotsservicen. Det skapar verkligen ingen respekt för beslutsprocessen i regering och riksdag. Och det är det som är kvintessensen med min fråga, herr statsråd!

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **NORLING**:

Herr talman! De uttalanden som i förra årets statsverksproposition gjordes om innevarande budgetår gäller givetvis till dess budgetåret är till ända, och det är mot bakgrunden av de uttalandena som jag har svarat.

Sedan är det såvitt jag förstår inte så att riksdagen skall ingå på de enskilda fallen, utan riksdagen skall i första hand fastlägga riktlinjerna för organisationen.

Herr **WENNERFORS** (m):

Herr talman! Nej, riksdagen skall självfallet inte ingå på de enskilda fallen, men denna fråga är faktiskt litet mer komplicerad än den kan verka. Om man drar in den lotsstation som det här gäller, så påverkas nämligen lotsservi-

Svar på fråga ang. åtgärder mot snöhinder för tågtrafiken i Österlen

cen i hela Stockholms skärgård, eftersom bl. a. lotsstationerna i Furusund och Sandhamn blir berörda. Därför är som sagt denna fråga litet större än man kanske först tror.

Formellt sett gör man kanske rätt, herr statsråd, men vi bör väl också tänka litet på de människor som blir berörda i detta fall.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Svar på fråga ang. åtgärder mot snöhinder för tågtrafiken i Österlen

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NORLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Nilsson i Bästekille har frågat mig om jag vill se till att åtgärder vidtas så att befolkningen på Österlen får möjlighet att använda tågen även vid snöfall.

Jag är medveten om att SJ i vinter haft vissa svårigheter att helt bemästra trafiken i vissa relationer i södra Sverige till följd av de tidvis mycket kraftiga snöfallen. Resurserna i fråga om personal och röjningsmaterial kan dock inte dimensioneras för sådana mera sällan förekommande fall, då järnvägarna i hela Skåne eller stora delar därav drabbas av snöhinder. SJ har därför i sin planering måst räkna med att trafiken på vissa bandelar under särskilt svåra väderleksförhållanden temporärt måste ställas in. Detta innebär emellertid inte att människorna längs dessa bandelar blir helt utan kommunikationer. Ersättningstrafik med buss anordnas sålunda i möjlig utsträckning.

SJ arbetar fortlöpande på att förbättra snöberedskapen. Jag har inhämtat att man fr. o. m. nästa vintersäsong kommer att förstärka beredskapen i den aktuella regionen med en snöröjningsma-

skin av ny konstruktion och med stor kapacitet. Man måste dock säkerligen även i fortsättningen räkna med att man vid SJ under mera extrema väderleksförhållanden kan bli tvingad att ställa in enstaka tågturer.

Vidare anförde

Herr NILSSON i Bästekille (m):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret på min fråga.

Statsrådet säger att han är medveten om att SJ i vinter haft vissa svårigheter att bemästra trafiken i vissa delar av södra Sverige, och det är sannerligen någonting som även vi andra har fullt klart för oss. Vidare sägs det i svaret att det har förekommit svåra snöfall i Skåne, och det är också helt riktigt. Men i Österlen har vi inte bara snöfall som skapar svåra situationer, vi har också en ganska betydande jordflykt. I samband med snöfallet innebär detta att snömängder, som i andra delar av landet räknas som små, hos oss blir någonting som liknar betong. För att åskådliggöra detta kan jag tala om att vi i början av 1942 fick ned ett antal norrlänningar till oss som beredskapare, och då sade vi att nu skall vi hoppas att vi inte blir utsatta för några svårare snövintrar här nere. Då möttes vi av ett gapskratt, och norrlänningarna sade: Vad vet ni om snö här nere? Men innan norrlänningarna reste hem igen var de botade för alla sådana över-sittarfasoner. Då sade de: Det är ju inte snö ni har här nere, det är betong. Då hade de märkt att de inte på något sätt kunde ta sig fram med sina bilar.

Vad jag här påtalat är alltså ingen obetydlig sak. Vi får gång på gång bevittna hur rälsbussar blir stående ute på linjen ohjälpligt fastkörda. Passagerarna får sitta där och »njuta» långa tider. Det är alls inte några bagatellartade händelser utan tvärtom mycket svåra situationer. Inte heller är detta något nytt för SJ. Man tycker ju ändå

att vederbörande på SJ borde kunna hålla reda på vad som i det fallet har hänt under årens lopp. Vi har åtskilliga gånger fått lida av detta nere hos oss — för sådant som ingen människa kan hjälpa. Nu säger dock statsrådet att SJ har lovat att det skall bli en förbättring på detta område. Det skulle naturligtvis jag och alla de som behöver anlita tågtrafiken hälsa med stor tillfredsställelse.

Jag har mer än en gång frågat: Varför har man exempelvis under den gångna vintern inte, som man gjorde förut, kunnat sätta in ånglok? Ett sådant har ju betydligt större möjligheter än en rälsbuss att ta sig igenom snödrivorna. En liten rälsbuss kör fast mycket lätt — sedan lyfts den av snön rätt upp och kommer inte längre. Ett ånglok tar sig fram på ett helt annat sätt.

Jag upprepar frågan: Varför kan man inte använda de gamla ångloken? Jag tycker det vore mycket befogat att sätta in ånglok.

Ytterligare ett spörsmål i sammanhanget har aktualiserats i vinter. När eleverna skall bege sig till skolan i Ystad löser de järnvägsbiljett. Så kör tåget fast, men en buss med andra elever kommer körande förbi. Tro då inte att de elever som åkt med tåget får stiga upp i bussen, även om det finns plats! Nej, bussen kör gladeligen förbi. Det är väl detta som kallas samarbete mellan SJ och vederbörande trafikbolag.

Det finns åtskilligt att säga om denna sak. Jag vill inte önska att vi än en gång skall få en sådan snö vinter som vi haft nu. Men om det ändå blir en sådan vinter igen inbjuder jag kommunikationsministern att komma ned till Skåne och åka med en rälsbuss. Då får han erfarenheter som han kanske inte har i dag.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8

Svar på fråga ang. åtgärder för att förhindra indragning av bussturer i vissa landsortskommuner

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NORLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Eriksson i Bäckmora har frågat mig vilka åtgärder jag avser vidtaga i syfte att förhindra ett genomförande av SJ:s planer på indragning av bussturer i vissa landsortskommuner.

Enligt gällande riktlinjer för trafikpolitiken skall SJ:s busstrafik, liksom SJ:s övriga verksamhet, i princip vara affärsekonomiskt inriktad. Detta förutsätter kontinuerlig anpassning av trafiken till trafikunderlaget.

Det ankommer enligt gällande bestämmelser på SJ att själv fastställa turlistor för sin busstrafik och att därvid samråda med vederbörande länsstyrelser för så vitt det inte är fråga om endast mindre väsentliga ändringar i gällande turlista. Berörda trafikföretag, kommuner och andra intressenter skall beredas tillfälle att yttra sig i frågan.

Eftersom SJ har det tekniska och ekonomiska ansvaret för själva trafikutövningen och svarar för närkontaktorna med trafikanterna är det naturligt att SJ också får fastställa turlistorna. Kungl. Maj:t har emellertid, som nämnts, sört för medverkan och insyn från trafikanternas sida.

Då jag förutsätter att SJ i enlighet med ovan nämnda handläggningsordning öppet redovisar sina planer på eventuella ändringar i turlistorna och i sammanhanget på angivet sätt inhämtar vederbörande trafikantgruppers synpunkter, ser jag inte någon anledning att vidta några särskilda åtgärder.

Vidare anförde:

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga.

Svar på fråga ang. åtgärder för att förhindra indragning av bussturer i vissa landsortskommuner

Bakgrunden till frågan är att SJ i dagarna har tillställt ett flertal hälsingekommuner nära nog ultimativa krav om kommunala bidrag till busstrafiken, ifall kommunerna vill behålla busslinjerna. Det är t. o. m. risk för att hela kommuner ställs utan varje bussförbindelse, om inte vederbörande kommun träder emellan med subventioner. SJ slår alltså in på en hård linje — det finns knappast någon förhandlingsbasis. Går kommunerna inte med på subventioner blir det inga bussförbindelser!

Det är förstaeligt om kommunerna reagerar bittert inför en sådan situation. En ortstidning har beskrivit SJ:s krav på följande sätt:

»Man kan gott använda devisen 'Pengar eller livet' när nu SJ drar ut på härnadståg mot kommunerna i Hälsingland och ställer ultimativa krav på kommunerna att lämna kommunala bidrag till busstrafiken — — —.»

Kommunerna har väl knappast väntat sig att en sådan situation skulle behöva uppstå sedan staten har skaffat sig trafikmonopol på busslinjerna.

Jag tycker att detta blottlägger ett problem som verkligen påkallar kommunikationsministerns uppmärksamhet. Även om det nu råkar vara busslinjer som ekonomiskt går dåligt ihop finns det väl ändå vissa andra linjer inom kommunblocket som har ett bättre trafikunderlag och ger ett bättre ekonomiskt resultat, så att det kan bli en utjämning av kostnaderna i förhållande till de svagare linjerna. Eftersom SJ nu har ensamrätt på linjerna måste väl SJ också känna moraliskt ansvar för de människor som drabbas av indragningarna. Det gäller i första hand äldre personer — pensionärer — men även åtskilliga andra kategorier.

SJ menar tydligen att detta får kommunerna svara för. Ja, det har varit ett mycket vanligt tillvägagångssätt från statens sida att övervältra kostnaderna på kommunerna. Detta har lett till att

kommunerna i dag får bära en alltför stor kostnadsandel för uppgifter som rätteligen bör falla på staten. En fortsättning av den politiken vägrar kommunerna att acceptera.

När nu frågan om en ny kostnadsövervältring på kommunerna aktualiseras vädjar jag till kommunikationsministern att allvarligt överväga andra lösningar av detta problem. Staten betalar ju redan en kollektivbiljett för persontrafiken på järnvägarna. Analogt med detta finner jag det fullt rimligt att staten betalar en kollektivbiljett för busstrafiken för att skapa jämlikhet mellan tätort och glesbygd.

Av svaret framgår att statsrådet inte har för avsikt att vidta några åtgärder. Den nu planerade indragningen av busstrafiken inom de aktuella kommunerna har emellertid sådan omfattning, att statsrådet verkligen har anledning att före indragningar pröva andra lösningar i den riktning som jag här har antytt.

Jag ber att få tacka för svaret.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NORLING:

Herr talman! Mot bakgrunden av det resonemang som herr Eriksson i Bäckmora här för rörande möjligheterna till bidrag vill jag erinra om de möjligheter som för närvarande finns att få bidrag till olönsam busstrafik. I den mån det med hänvisning till kravet på kostnadstäckning inte går att lämna en viss bygd den trafikservice som från samhällets synpunkt är rimlig, kan nämligen ersättning utgå av allmänna medel. I dagens läge förekommer både kommunal och statlig bidragsgivning. SJ har liksom varje annat trafikföretag möjlighet att få sådana bidrag.

Många kommuner är för närvarande i färd med att planera för sin trafikförsörjning. Härvid kan komma i fråga busstrafik i såväl statlig som kommunal och privat regi liksom även taxitrafik.

Svar på fråga ang. täckandet av underskott på statens järnvägars busslinjer

Åtskilliga av planerna bygger just på medverkan från statens järnvägars sida. I vissa fall planerar man en trafikförsörjning enligt den metodik som skisserats i Vilhelminamodellen för lokal trafikservice.

Jag vill också erinra om de synpunkter på samverkan mellan stat och kommun i fråga om trafikförsörjningen som riksdagen under hänvisning till statsutskottets utlåtande nr 167 år 1969 så sent som i december förra året har anslutit sig till.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! De lösningar som statsrådet nu hänvisar till är samtliga av det slaget att de belastar kommunerna med kostnadsövervärlingar. Eftersom staten i detta fall upprätthåller busstrafiken helt ensam måste väl staten också ta på sig ansvaret för kostnaderna, så att kommunerna inte skall behöva besväras av dessa.

Visst är det här fråga om pengar, men först som sist gäller det i alla fall människorna. Det är deras möjligheter att få kommunikationer som försämras och i vissa fall upphör. De senaste veckorna har det förts mycken diskussion om närkontakter och närdemokrati. Här har vi ett nytt område där det verkligen skulle vara av värde, om kommunikationsministern ville knyta en närkontakt med de människor och bygder som står inför det allvarliga problem som det innebär att få sina busslinjer helt indragna, såvida inte kommunerna träder emellan i ekonomiskt avseende. Jag finner det felaktigt att de skulle göra det, när ändå staten har tagit på sig ansvaret för att sköta kommunikationerna.

Jag skulle vilja inbjuda kommunikationsministern att fara upp till kommunerna i norra Hälsingland och ta denna närkontakt för att få höra hur man där ser på sina möjligheter. Statsrådet kunde gärna också tänka på andra åtgärder

än att hänvisa till kommunala subventioner.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NORLING:

Herr talman! Med anledning av herr Erikssons i Bäckmora senaste inlägg måste jag konstatera, att det väl inte kan vara meningen att kommuner som av någon ödets nyck har blivit begåvade med bara statliga bussar skall bli befriade från att lämna bidrag, medan kommuner där trafiken av olika skäl bedrivs av enskilda trafikföretag skall vara i en annan situation. Någon rättvisa måste det ändå vara.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! Jag måste verkligen beklaga att statsrådet inte vill pröva frågan utifrån andra utgångspunkter utan bara hänvisar till kommunala bidrag och kommunala subventioner. Det är ingen riktig lösning på de trafikproblem som finns i kommunerna och glesbygderna.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9

Svar på fråga ang. täckandet av underskott på statens järnvägars busslinjer

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NORLING, som yttrade:

Herr talman! Fru Marklund har frågat mig om jag vill medverka till att underskott på SJ-busslinjer blir täckta via den s. k. kollektivbiljetten i stället för att utkrävas av kommunerna.

Kollektivbiljettens motsvarighet på landsvägssidan utgörs av riksstatsanslaget Ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer. För budgetåret 1970/71 har beräknats ett medelsbehov av 11,2 miljoner kronor för

Svar på interpellation ang. informationen om den relativa betygsskalans tillämpning

ändamålet. Statsbidrag till olönsam busstrafik utgår från detta anslag på samma villkor till såväl privata och kommunala som statliga trafikföretag, däribland SJ. Vid sidan härav förekommer kommunal bidragsgivning huvudsakligen för tätortstrafik men också — och i inte oväsentlig omfattning — till landsbygdstrafik. Att också den kommunala bidragsgivningen kommer inte bara kommunalägda utan jämväl privata och statliga trafikföretag till del är helt i överensstämmelse med de trafikpolitiska riktlinjerna.

Avslutningsvis vill jag konstatera att formerna för den statliga bidragsgivningen till olönsam busstrafik på landsbygden för närvarande utreds av bussbidragsutredningen. På grundval av det material som denna utredning kommer att redovisa får frågan om de fortsatta formerna för den statliga bidragsgivningen närmare prövas.

Vidare anförde

Fru MARKLUND (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på min fråga. Det meningsutbyte som vi nyss har lyssnat till mellan kommunikationsministern och herr Eriksson i Bäckmora hänger intimt samman med den fråga som jag själv har ställt, eftersom anledningen till den också var det ultimativa krav som SJ har ställt till kommuner i Hälsingland om kommunala bidrag till busstrafiken, om de vill behålla förbindelser med tätorterna.

Glesbygdsfrågorna tas, som herr Eriksson i Bäckmora sagt, ofta upp när man diskuterar jämlikhet, närdemokrati etc. Som jag ser det är transportförsörjningsproblematiken en väsentlig del i denna diskussion. Frågan om hur man för framtiden skall lösa problemet med att driva ett kollektivtrafiksystem i områden, där befolkningsunderlaget inte räcker till för att göra driften lönsam,

måste naturligtvis tas upp i de stora trafikpolitiska sammanhangen. Det måste vara ett riksintresse att behålla ett effektivt trafiksystem också i glesbygderna, och följaktligen kan det inte vara enskilda kommuners eller kommunblocks ansvar att hålla förbindelserna i gång.

Jag vet mycket väl att dessa frågor så att säga ligger i stöpsleven; glesbygdsutredningen granskar dem, efter vad jag kan förstå, och statsrådet hänvisar i sitt svar också till bussbidragsutredningen. Men jag kan inte finna att det är riktigt att allt skall stå stilla medan utredningar pågår.

Dessa problem är aktuella på många orter, men jag har i detta sammanhang knutit an till dem som föreligger i Hälsingland. Enligt uppgift har också myndigheterna i Filipstads kommunblock vägrat att gå med på SJ:s krav. Problemet är alltså stort, och de synpunkter som statsrådet lägger på det är inte, som jag ser det, tillfredsställande. Det rör ofta hårt skattetyngda kommuner och platser där järnvägsförbindelser har dragits in, och nu hotas dessa bygger av att också få busslinjer indragna om deras ekonomi inte tillåter dem att lämna subventioner, vilket mången gång är fallet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 10

Svar på interpellation ang. informationen om den relativa betygsskalans tillämpning

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet CARLSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Johansson i Skärstad har frågat mig, om jag anser att informationen i fråga om den relativa

Svar på interpellation ang. informationen om den relativa betygsskalans tillämpning

betygsskalans tillämpning varit tillfredsställande och om jag är beredd att vidta åtgärder i syfte att öka informationen om det gällande betygssystemets funktion så att en tillämpning i enlighet med intentionerna möjliggörs.

En fortlöpande information om det nuvarande betygssystemets tillämpning har bedrivits av skolmyndigheterna alltsedan systemet infördes år 1962. En broschyr finns, lärarna har fått utbildning och fortbildning och kommer att få ytterligare information som de har att föra vidare till eleverna. Som framgår av det utredningsuppdrag som genom beslut i oktober 1969 getts åt skolöverstyrelsen rörande bl. a. behovet av betyg har en intensiv debatt ägt rum i denna fråga, inte minst under det senaste året. En del av inslagen i denna debatt torde ha sin grund i missförstånd om tillämpningen av betygssystemet. I huvudsak har dock debatten kretsat kring den allmänna frågan om betygens uppgift och behovet av betyg.

Debatten torde bidra till vidgad kännedom om betygssystemets principer och tillämpning.

Vidare anförde:

Herr JOHANSSON i Skärstad (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka utbildningsministern för svaret på min interpellation. Frågorna om betyg, betygssättning och betygens betydelse för fortsatta studier är för ungdomen mycket stora och avgörande. Frågan om betygens vara eller icke vara är enligt min uppfattning inte tillräckligt allsidigt utredd för att vi skall kunna fatta ett beslut. Att helt avskaffa betygen skulle säkerligen stöta på patrull hos en ganska stor föräldra- och elevopinion. Eleverna tycker själva utan tvivel att det är bra att på något sätt få reda på hur de klarar sig i skolan.

Däremot vore det önskvärt att man

kunde minska betygens betydelse och deras roll när det gäller att fördela eftertraktade platser i den högre undervisningen. Betyget är ett bristfälligt urvalsinstrument. Om man vidare kunde få igenom den andan och målsättningen i våra skolor att det inte är betyget som är det viktigaste utan möjligheterna att inhämta de kunskaper som så rikligen erbjuds, vore mycket vunnit.

För att återgå till frågan om den relativa betygsskalans tillämpning vill jag nämna att den skapat mycken irritation och lett till en orättvis behandling av våra elever. Den viktigaste nackdelen med det relativa betygssystemet är att det i praktiken ofta fungerar så att en elev inte kan höja sitt betyg i ett ämne utan att en klasskamrats betyg i samma ämne samtidigt sänks. Andelen av t. ex. 5:or i klassen är fastställd, och om någon elev i klassen skall kunna höja sitt betyg till en 5:a, måste den som tidigare fått detta höga vitsord erhålla ett lägre sådant för att proportionerna inte skall ändras. Den centrala roll betygen har i skolarbetet påverkar dettas uppläggning på ett trist sätt. Studier som lätt kan redovisas i skriftliga och muntliga förhör tenderar att tränga undan kunskaper och färdigheter, som kan vara väl så viktiga utan att vara lika lätt mätbara. Jag skall nämna ett exempel på detta.

Jag träffade i höstas en ung man i en stad, och han berättade följande. Han hade redan tidigt bestämt sig för vad han skulle bli, och han visste att han måste satsa hårt på studierna i grundskolan. När han var färdig med denna fick han det beskedet av läraren att han hade varit duktig i sina studier och egentligen hade gjort sig förtjänt av en 5:a. Läraren hade emellertid fått för många 5:or i klassen och måste gallra ut en del av dem. Till dessa hörde den unge mannen som jag talade med, och han fick följaktligen bara betyget 4. Detta fick sedan till följd att vägen till

Svar på interpellation ang. informationen om den relativa betygsskalans tillämpning

fortsatta studier för honom på det område det gällde stängdes.

När man tillämpar betygssättningen på det sättet är det inte att undra på att unga människor blir bittra på både skolan och samhället. Mot denna bakgrund vill jag fråga utbildningsministern: Är det riktigt att göra betygssättningen på det sättet, och kommer inte en sådan tillämpning att innebära att många med ångslan kommer att fråga om det verkligen lönar sig att studera och att vara ambitiös? Då resignerar man helt enkelt — med de konsekvenser detta för med sig — eller också blir det en betygsjakt med åtföljande stress.

En verkligt brett upplagd information om den relativa betygsskalans tillämpning är angelägen och befogad, och den informationen bör inte bara gå ut till lärare utan också till elever och föräldrar.

Herr WENNERFORS (m):

Herr talman! Jag tackar herr Johansson i Skärstad för att han framställt denna interpellation. Hela detta ämne är synnerligen aktuellt, och därför tycker jag det är värdefullt att vi här i riksdagen får en liten debatt om betygsfrågan.

Vad vill föräldrarna helst tala med skolans folk om i dag? Ja, av flera samtal med skolmän framgår att man helst vill tala om betygsfrågan. Även föräldrarna kan vittna om hur de på otaliga föräldramöten under senare år, möten som egentligen skulle handlat om andra frågor rörande barnens skolgång, i stället har diskuterat skolans betygssystem, som har föranlett störtskurar av frågor och synpunkter. Vid lunchen i dag berättade en arbetskamrat för mig att hans dotter, som går i gymnasietts sista klass, kommer att förlora sin 5:a i tyska därför att det till klassen hade kommit två elever, som båda skulle ha 5:or i tyska därför att de hade

tyska språket som sitt modersmål. Jag undrade då om det inte kunde vara så att hans dotter inte längre var förtjänt av det högsta betyget, men han svarade: »Nej, det tror jag inte. Det är faktiskt läraren själv som med beklagande har anfört detta skäl.»

Det kan inte skada att ta del av episoder ur verkliga livet, och jag är övertygad om att en stor mängd liknande fall kan relateras. Herr Johansson i Skärstad har anfört några, och vi har i tidigare debatter i betygsfrågan fått höra liknande historier.

Vad som anförts i dessa sammanhang belyser små och stora brister i kunskaperna om det relativa betygssystemet hos såväl skolans folk som hos föräldrarna. Den information som lämnades vid den tidpunkt då det nya systemet började tillämpas blev tyvärr mycket bristfällig, och självfallet påverkade detta lärarnas inställning till själva systemet. Senare har det dock utkommit en broschyr från skolöverstyrelsen, och den har varit till stor nytta. Men om vi på sikt skall kunna skära ned den tid som föräldrar, skolledare och lärare dagligen och ofta i irriterad ton måste ägna denna enda skolfråga — bland många andra väsentliga skolfrågor — så tror jag att skolöverstyrelsen måste ta initiativ till en landsomfattande kampanj med förslagsvis detta motto: Du vinner tid och blir mindre arg, om du lär dig fakta om skolans betygssystem.

I egenskap av huvudmän för skolan och dess befattningshavare måste vi snarast möjligt skapa förutsättningar för rektorer och lärare att erhålla all tänkbar information om systemet — gärna kompletterad med en speciell föräldrabroschyr — så att lärarna sedan kan informera om dessa ting.

Jag har här inte yttrat mig om huruvida vi skall ha kvar det relativa betygssystemet eller inte. Det är en utomordentligt besvärlig fråga, speciellt som

Svar på interpellation ang. informationen om den relativa betygsskalans tillämpning

vi i dag inte kan förorda något bättre alternativt betygssystem. Men möjligheterna kanske finns att experterna framdeles kan komma fram till ett ännu bättre betygssystem.

Vad jag framför allt vill ge uttryck för i denna debatt är emellertid att det ändå måste vara något fundamentalt fel att den aktuella skoldiskussionen i landet bland lärare och föräldrar så helt domineras av en enda fråga, där det sakliga faktaunderlaget i större eller mindre omfattning saknas. Men utbildningsministern säger i sitt svar att här har verkligen lämnats information, och så radar han upp en mängd ting: det har varit utbildning och fortbildning och det har utgivits en broschyr. Trots detta måste statsrådet dock i samma stycke erkänna att det har uppstått en del missförstånd rörande tillämpningen av betygssystemet. Ja, det är precis vad det har gjort — det har uppstått en mängd missförstånd. Och vad detta beror på tror jag att vi alla kan gissa. Informationen har nämligen inte, trots att den haft en sådan omfattning, varit tillräcklig.

Det är denna fråga som det skulle ha varit utomordentligt tillfredsställande om landets högsta skolmyndighet på något sätt kunde klara ut. Det är en pedagogisk uppgift, och skall någon i samhället klara saken på ett tillfredsställande sätt måste det ändå vara skolan själv.

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet CARLSSON:

Herr talman! Nu senast var herr Wennerfors inne på den fråga som här huvudsakligen diskuterats av herr Johansson i Skärstad. Jag skulle nästan vilja säga, att det hjälper inte hur många gånger man tar död på denna myt — den återuppstår ändå. Och då växer onekligen misstanken att det inte bara är fråga om information när det gäller att klargöra att den relativa betygsska-

lan skall användas för alla de elever i riket som läser ett visst ämne men däremot inte på den enskilda klassen.

Jag vill gärna i kammarens protokoll, till den nytta det hava kan, läsa in vad som står på denna punkt i de anvisningar från skolöverstyrelsen som meddelas i den omnämnda broschyren. Där står följande: »Läroplanerna anger en generell riktlinje för hur betygen bör fördela sig i hela riket för alla de elever som läser ett visst ämne eller kurs av ett ämne i samma årskurs.»

Något längre ned står det: »*Enskilda klasser eller grupper — — kan naturligtvis avvika från den allmänna riktlinjen.*»

Mot denna bakgrund är det ju en helt orimlig tanke att en elev, som i och för sig är värd betyget 5, skulle få detta betyg sänkt, därför att det t. ex. kommer en elev inflyttande till orten och just till denna klass som också är värd betyget 5. Jag vägrar att tro att någon lärare i detta land skulle kunna tillämpa betygsskalan på det sättet.

När man för fram motiveringar av det slag som här förekommit tror jag att dessa får skyla andra argument. Det har nämligen så klart sagts ifrån av alla ansvariga instanser hur det skall vara att jag har svårt att tänka mig att detta missförstånd kan fortbestå. Men jag har för säkerhets skull än en gång upprepat vilka principer som skall gälla — principer som jag förstår att herr Wennerfors är helt införstådd med och som jag hoppas att också herr Johansson i Skärstad ansluter sig till.

Låt mig sedan kommentera vad herr Johansson i Skärstad sade om betygen och den brist betygen är behäftade med som urvalsinstrument. På den punkten har jag egentligen inte någon annan mening än herr Johansson i Skärstad. Det är bl. a. på grund av denna brist som vi tar bort betygen i stora delar av grundskolan, och skolöverstyrelsen är sysselsatt med att undersöka behovet

Svar på interpellation ang. informationen om den relativa betygsskalans tillämpning

av ytterligare reformer. Men där gäller självfallet den principen, att innan vi kan gå vidare måste vi, speciellt när betygen används som urvalsinstrument för den högre spärrade utbildningen, ha något annat att sätta i stället, innan vi tar bort betygen. — Jag tror alltså att det på denna punkt inte råder några avgörande skiljaktigheter i uppfattning mellan oss som diskuterat frågan i dag.

Herr JOHANSSON i Skärstad (cp):

Herr talman! Det är ingen nyhet, herr utbildningsminister, att lärare tillämpar betygsskalan så som jag har nämnt, utan det är någonting som händer ute i landet, även om utbildningsministern vägrar att tro det. Utbildningsministern borde knappast uttrycka sig så, när vi är två talare som lämnar färsk exempel på att detta verkligen förekommer.

Det skulle vara intressant att få veta hur informationen gavs första gången och vad den innehöll. Svaret kanske skulle visa en av orsakerna till att betygsskalan alltjämt tillämpas på det sätt som jag har påtalat.

När det nu inte råder klarhet borde enligt min mening skolöverstyrelsen skicka ut information, inte minst till hemmen, så att de kunde protestera när lärarna öppet talar om, att de tillämpar betygsskalan så slaviskt att den får gälla enbart inom klassen.

Herr WENNERFORS (m):

Herr talman! Jag är i stort sett tillfredsställd med utbildningsministerns ståndpunkt. Jag vill bara tillägga en liten fråga, eftersom utbildningsministerns inställning på den punkten inte framgick av hans senaste inlägg. Betygsättningen är i dag ett av de mest diskuterade problemen bland Sveriges föräldrar. Det råder också oerhört många missförstånd bland föräldrar och tyvärr även bland skolfolk. Skulle statsrådet

kunna tänka sig att så snart som möjligt ta initiativ till ytterligare en informationsdrive på detta område?

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet CARLSSON:

Herr talman! Vi har en utomordentlig skrift i ämnet som heter Betygsättning i grundskola, fackskola och gymnasium. Den är relativt nyutkommen, och t. o. m. herr Wennerfors har den. Den rekommenderar jag till läsning.

Jag lovar också att personligen fortsätta den informationsverksamhet i betygsfrågan som jag försökt bedriva i ca 15 anföranden sedan jag blev utbildningsminister. Med benägen medverkan av massmedia hoppas jag att den skall nå ut till de svenska hemmen. Dessutom finns det nu i Sveriges riksdags protokoll fastslaget vilka principer som skall gälla. Om herr Wennerfors välvilligt lämnar sitt bistånd, skall vi kanske, var och en på sitt håll, kunna åstadkomma en information som når ut.

Herr WENNERFORS (m):

Herr talman! Det är en utomordentlig broschyr som utbildningsministern hänvisar till, men det tråkiga är att den i dag går bara till skolledare och lärare inom det svenska skolväsendet men inte till föräldrarna. Jag tänkte mig att man skulle kunna ge ut en broschyr som var särskilt lämpad för föräldrarna.

Det är bra att statsrådet åker runt och håller informationsföredrag i denna fråga, men han kan rimligtvis inte nå alla de människor som i dag icke är tillräckligt informerade och icke har tillräckliga kunskaper om hur betygssystemet fungerar.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 11

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträ-

Interpellation ang. principerna för godkännande av sjukhusavdelning som medicinsk klinik

de gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

herr *Westberg* i Ljusdal (fp), till hans excellens herr statsministern angående mellanölets inverkan på nykterhetstillståndet, och

herr *Börjesson* i Falköping (cp), till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående nedbringande av kostnaderna för anlåtande av rätts-hjälp.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 12

Interpellation ang. principerna för godkännande av sjukhusavdelning som medicinsk klinik

Ordet lämnades på begäran till

Herr CLARKSON (m), som yttrade:

Herr talman! Orupssjukhuset i närheten av Höör är sedan gammalt officiellt endast ett lungsjukhus. Där finns emellertid en rehabiliteringsavdelning med 66 vårdplatser, en avdelning för medicinsk vård i allmänhet med 108 vårdplatser och en lungavdelning med 60 vårdplatser. Malmöhus läns landsting, som äger sjukhuset, har i årtal gjort framställningar till socialstyrelsen om formellt godkännande av den medicinska avdelningen. I början av 1969 besöktes sjukhuset av en delegation från socialstyrelsen, och denna delegation föreslog för sin del att sjukhuset skulle indelas i tre kliniker: en lungklinik, en rehabiliteringsklinik och en medicinsk klinik, men socialstyrelsen sade likväldigt nej när ärendet behandlades.

På grund av att den medicinska avdelningen inte är formellt godkänd som medicinsk klinik har sjukhuset ständigt svårigheter att besätta läkartjänsterna. I merithänseende räknas nämligen

tjänstgöring där inte som tjänstgöring på medicinsk klinik. Socialstyrelsen har förklarat att den är villig att i varje särskilt fall efter fullgjord tjänstgöring besluta om den får räknas såsom tjänstgöring på medicinsk klinik. Det säger sig självt att färdigutbildade läkare inte gärna söker dit under sådana förutsättningar. Följden har blivit att läkartjänsterna i stor utsträckning uppehålls av medicine kandidater.

Dessa förhållanden har medfört att endast en del av vårdplatserna kan utnyttjas och detta trots att sjukhuset är moderniserat, beläget i en underbar natur och aldrig — fränsett läkare — har brist på personal.

Det har sagts att anledningen till socialstyrelsens vägran är dess uppfattning att en medicinsk klinik måste ligga intill andra servicekliniker. Men Orupssjukhuset ligger endast 35 km från Lund och har intimt samarbete med lasarettet där.

Orupssjukhuset torde inte vara det enda sjukhus där förhållanden av här redovisad art vållar stora svårigheter. Det kan inte vara riktigt av socialstyrelsen att hålla fast vid principer, som inte alls rimmar med vår tids uppfattning om miljöns betydelse för vår hälsa. Ur ekonomisk synpunkt kan det inte vara försvarligt att låta nuvarande system fortsätta år efter år. Vi har inte sådant överflöd på sjukhusplatser att vi har råd att låta sådana stå outnyttjade.

Med stöd av det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få ställa följande fråga:

Vill statsrådet medverka till ändring av principerna för godkännande av sjukhusavdelning som medicinsk klinik?

Denna anhållan bordlades.

§ 13

Interpellation ang. åtgärder för att förkorta väntetiden vid rättspsykiatrisk undersökning

Ordet lämnades på begäran till

Fru ERIKSSON i Stockholm (s), som yttrade:

Herr talman! Rättspsykiatriska undersökningar, som enligt lag skall utföras inom sex veckor, har under flera år icke kunnat effektueras utan långa dröjsmål. De rättspsykiatriska kliniker- nas kapacitet har varit för liten, vilket också har påtalats upprepade gånger. I väntan på undersökningar har personer hållits häktade under både halvår och år. Även om numera väntetiderna för dem som döms till straff och påföljd avräknas på den slutliga strafftiden, är väntandet en mycket svår prövning. Lagstiftarna har ju också ansett, att tiden måste maximeras till sex veckor. Missnöjet är stort och berättigat hos både det klientel som helt olagligt hålles i förvar och hos den personal som har till uppgift att sköta den dagliga vården.

Jag ber att till justitieministern med hänvisning till det anförda få ställa följande fråga:

Planerar herr statsrådet en lagändring för att i avvaktan på att rättspsykiatrin får tillräckliga resurser begränsa antalet undersökningar eller har statsrådet för avsikt att på annat sätt skapa möjligheter att förhindra att staten själv bryter lag i behandlingen av dem som domstolarna hänvisar till rättspsykiatrisk undersökning?

Denna anhållan bordlades.

§ 14

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 12, angående överlåtelse av en fastighet i Jokkmokks kommun, och

nr 21, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internatio-

nella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1969 vid dess femtiotredje sammanträde fattade beslut.

Dessa propositioner bordlades.

§ 15

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökningar:

Till Riksdagens andra kammare

Undertecknad får härmed anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 6—12 februari för att delta i Nordiska rådets session i Reykjavik.

Stockholm den 4 februari 1970

Olof Palme

Till Riksdagens andra kammare

Undertecknad får härmed anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 6—11 februari för att delta i Nordiska rådets session i Reykjavik.

Stockholm den 5 februari 1970

Ingvar Carlsson

Till Riksdagens andra kammare

Härmed begäres ledighet från riksdagsgöromålen för deltagande i Nordiska rådets adertonde session i Reykjavik den 7—12 februari 1970 för

herrar Skoglund
Mellqvist
Hammarberg
Antonsson
Ohlin
Cassel
Bergman
Adamsson
Nilsson i Tvärälund
Hammarsten

fru Skantz
herrar Sundman
Mundebo och
Holmberg.

Stockholm den 3 februari 1970

För Nordiska rådets svenska delegation

Gustaf Petrén

Kammaren biföll dessa ansökningar.

§ 16

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts fem enkla frågor, nämligen av:

herr *Persson* i Heden (cp), till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående tidpunkten för framläggande av skogspolitiska utredningens betänkande,

herr *Wachmeister* (m), till statsrådet fru Odhnoff angående utnyttjandet av minderåriga i utrikespolitisk agitation,

herr *Enskog* (fp), till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet an-

gående deklarationsblanketternas utformning,

herr *Hansson* i Skegrie (cp), till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående offentliggörande av remissyttranden över kapitalskatteberedningens betänkande, och

herr *Clarkson* (m), till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående lagstiftning mot ekonomiskt förtal.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.37.

In fidem
Sune K. Johansson

Fredagen den 6 februari

Kl. 14.00

§ 1

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen nr 12, angående överlåtelse av en fastighet i Jokkmokks kommun; och

till lagutskottet propositionen nr 21, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1969 vid dess femtiotredje sammanträde fattade beslut.

§ 2

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

herr *Clarkson* (m), till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående principerna för godkännande av sjukhusavdelning som medicinsk klinik, och

fru *Eriksson* i Stockholm (s), till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående åtgärder för att förkorta väntetiden vid rättspsykiatrisk undersökning.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 3

Interpellation ang. en plan för åtgärder mot den ökade brottsligheten

Ordet lämnades på begäran till

Herr **HEDLUND** (cp), som yttrade:

Herr talman! Till samhällets grundläggande uppgifter hör att svara för att rätt och ordning upprätthålls. Enskilda medborgare som är ute i lagliga ärenden måste kunna göra anspråk på ett effektivt skydd från samhällets sida. Samhället måste också svara för skydd av allmän och enskild egendom.

Utvecklingen när det gäller brottsligheten har under en följd av år varit mycket ogynnsam. Vid sidan av den snabba ökningen av det totala antalet brott har utvecklingen främst kännetecknats av en stark förskjutning mot grövre och hänsynslösare brottslighet. Rån och grova våldsbrott, grova tillgreppsbrott och liknande brott ökar sålunda betydligt snabbare än andra brott. Till detta kommer en stark ökning av rena ligistdåd och skadegörelse på allmän och enskild egendom. Våldsvärkarna torde i sådana fall många gånger inte direkt ha planerat brotten, utan tillfälligheter spelar in. Det utbredda bruket av narkotika spelar naturligtvis här stor roll.

Brott av detta slag är i allmänhet mycket svåra och tidsödande att utreda. En allt större del av polisens resurser har därför kommit att bindas vid utredningsarbete, vilket givetvis varit till förfång för den direkta spaningsverksamheten och annan brottsförebyggande verksamhet. I allmänhet kan inte heller annat än en liten del av brotten klaras upp.

Den situation som för närvarande råder på bl. a. många platser i Storstockholmsområdet och i övriga storstäder måste betecknas som helt skrämmande. Några verkligt effektiva åtgärder för att möta utvecklingen synes så långt man hittills fått veta inte heller vara planerade. Den utbyggnad och effektivisering av polisorganisationen som ägt rum under senare år har inte förmått hejda den ogynnsamma utvecklingen, och krafttag är därför nödvändiga i fråga om insatser för brottsförebyggande och övervakande insatser. Enligt min mening bör detta kunna ske efter en snabb undersökning, varvid olika rätts-

vårdande myndigheter och de politiska partierna är representerade.

Med hänvisning till vad som anförts i interpellationen hemställer jag om kammarens tillstånd att till hans excellens herr statsministern få ställa följande frågor:

1. Har regeringen någon plan för effektiva åtgärder för att möta den ökade brottsligheten, särskilt i fråga om grövre brott?

2. Om så inte är fallet, är statsministern beredd att ordna en snabb undersökning med representation för bl. a. de rättsvårdande och ungdomsvårdande myndigheterna och eventuellt de politiska partierna i syfte att upprätta en sådan plan?

Denna anhållan bordlades.

§ 4

Till bordläggning anmäldes

bankoutskottets utlåtanden:

nr 4, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning, och

nr 5, angående verkställd granskning av riksdagens lönedelegations verksamhet under år 1969; samt

första lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av verkställd granskning av riksdagens ombudsmäns ämbetsförvaltning.

§ 5

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 14.02.

In fidem
Sune K. Johansson